

DISSERTATIO EXEGETICO-THEOLOGICA
DE
**BEATITUDINE
IN DOMINO DE-
FUNCTORVM.**
OCCASIONE APOCAL. XIV, 13.
QVAM
AUSPICANTE NUMINE TRISMEGISTO
ET
CONSPIRANTE VENERANDO THEOLOGORUM ORDINE,
PRÆSIDE
SUMME REVERENDO, EXCELLENTISSIMO
DN. JOHANNE FECHTIO,
SS. THEOL. DOCT. ejusdemq; P. P. ORDIN. LONGE CE-
LEBRATISSIMO, CONSIST. DUC. MECKL. CONSIL.
GRAVISS. DIST. ROSTOCH. SUPERINTENDEN-
TE VIGILANTIS. & FCTIS SUÆ SENIORE
MAXIME VENERABILI,
DN. PATRONO, FAUTORE, PRÆCEPTORE
Ac IN CHRISTO PATRE, NULLO NON PIETATIS ET
OBSEQVII CULTU SUMMOPERE DEVENERANDO,
IN INCLUTÆ VARNIADUM ALMÆ
SACRARIO MAXIMO
Ad diem XIX. Septembris A. Æ. S. I. MDCCIIX.
publicæ submittit disquisitioni
HENRICUS Berber /
Gedanensis.

ROSTOCHII, Prelo Joh. WEPPLINGI, SER. PRINC. & ACAD, Typogr.

Coll. diss. A
166, 25

~~XXVII~~

4. 24

AMPLISSIMO EQUITATE
FLORENTISSIMÆ GEDANENSIMUM REIPUBLICÆ

SENATUI,
ILLUSTRI
DOMINO
BURGGRABIO,
GENEROSIS PER MAGNIFICIS SUMMÆq; STRENUIS;
DOMINIS
PRÆSIDI,
PRÆCONSULIBUS,
CONSULIBUS.

NEC NON
IN CLUTO
Ejusdem CIVITATIS PRIMARIÆ
DICASTERIO,
NOBILISSIMIS, CONSULTISSIMIS, ET AMPLISSIMIS,

DOMINIS
SENIORI,
CONSENIORI,
ET RELIQVIS
ASSESSORIBUS,

DOMINIS, DOMINIS PATRONIS, EVERGETIS, FAUTORI-
BUS, MOECENATIBUS AC PROMOTORIBUS,

Æternō devenerationis & obligationis cultu ad tumbam usq;
suspiciendis, prosequendis, honorandis,

VIRI ILLUSTRIS. PER-MAGNI- FIGI, AMPLISSIMI, atqve NOBILISSIMI,

Dubius sum, utrum, dum Vos, haud
minor cum audaciâ alloqui, SPLENDIDISSI-
MISQVE NOMINIBUS VESTRIS Primi-
tias hasce Academicas nuncupare non eru-
besco, extra suspicionis aleam positus sim. Du-
bius dubitans reddor, sed non dubius permaneo, siquidem
cum VESTRUM Amorem, Patrum instar ingentem, Favo-
rem summum, & qvod præcipuum, Beneficiorum, ex Bene-
volentiâ VESTRA maximâ mihi exhibitorum, multitudi-
nem perpensito, omne dubitationis componitur dubium. E
contra hoc ceu debitum debitâ obligationis reminiscentiâ
deponere obstringor. Hæc, qvæ fana ratio & suadet & expo-
cit, cum ita sint, non immerito VOBIS, PATRONI
OPTIMI, hancce, non excerebrô merè humanô, utpote,
quod multos fallere potest, & errori obnoxium est, proflu-
entem, sed in expressis literis sacris fundatam, Librisque
nostris Symbolicis non dissonam, jam offero Dissertati-
unculam, Beatitudinem vitam in Domino cum morte commutan-
tum, afferentem, subq PRÆSIDE Maximè VENERABILI,
Præceptore incomparabili meo, detensam. Accipite ergò
benevolâ

benevolâ , uti alias conservistis , manu immaturum huncce
conatum partum , ILLUSTRI , GENEROSIS , atque
NOBILISSIMIS DIGNITATIBUS VESTRIS , Dica-
tum & Sacrum . Fovete illum , ceu observantiae , subiecti-
onis , obsequiique signum , imo ex pectore , animique gra-
ti penetralibus prophanans , neque VESTRA ex memoriâ ,
â DEO Trinuno Consiliis , Factisqve Civitati patriæ saluta-
ribus VESTRIS invidendos successus , & Felicitati exopta-
tissimæ incrementa uberrima â nullâ fortunæ , nullâ tempo-
rum vi debilitata , apprecaitem , excidere patiamini

**VESTRUM
ILLUSTR. PER MAGNIF. atq;
NOBILISSIM. DIGNI-
TATUM**

*Devotè ita scribere , ac submissè se offerre
volentem debentem*

HENRICUM Gerber / Gedan.

46 (1) 16

DISPUTATIONIS DE BEATITUDINE EORUM, QVI IN DOMINO MORIUNTUR **PRÆLOQUIUM.**

Vi hodie sub pietatis prætextu novis & antea nunquam auditis doctrinis Ecclesiam nostram miserè concutiunt, à primo statim excitati schismatis initio novitatis invidiosum nomen sibi objectari ægerimè tulerunt. Erat primo in scenam productus infelix *Chiliastinus*, cumqve is *Aug. Confessioni*, tanquam veteri Ecclesiæ nostræ doctrinæ, nimis apertè oppositus, dogmæque prorsus novum videretur, in meliora sub finem mundi tempora, qvæ tamen in Ecclesiâ nostrâ non minus antea nunquam audita fuerunt, est immutatus. Mox novæ *Prophetæ & visiones* exortæ sunt, antea omnium communi Theologorum consensu rejectæ. Cumqve iis novis deliriis Librorum nostrorum Symbolicorum auctoritas, antea in Ecclesia nostra sacrosancta habita, opponeretur, convelli illa & errorum complurium accusari cœpit, mox omne maledictorum convitiorumqve genus in eandem effundi. Dejectis à dignitate suâ Ecclesiæ nostræ Symbolis, securè libereque in ipsorum dogmatum labefactionem sævitum fuit. Negatum nempe, diabolos, damnatosqve sine fine in interno cruciari. Negatum, Ministerium malorum in Ecclesia efficax esse. Negatum, Ecclesiam nostram ab omni labe doctrinæ immunem esse. Qvæ singula ipsi *Aug. Confessionis* literæ è diametro sunt adversa. Ne de sententiis corpori doctrinæ veteri adversis quicquam dicamus. In praxi verò Christianismi & exercitio pietatis non minus innovata omnia, cum novum institutum eò præcipue tenderet, ut antiquos mores & adeò tandem ipsos Ecclesiæ ritus è inedio tollerent, & cultum Dei à veterum ceremoniarum onere & superstitione remotum in Ecclesiam introducearent. Ita nova commenta novis deliriis de die in diem cumularunt & à novitate tamen seu innovatione alienissimos se esse videri voluerunt. Inter inno-
cuos Ecclesiæ mores is quoqve est, quo eos, qui in nostræ Ecclesiæ cœtu vitam cum morte commutarunt, ab immemoriali tempore *Beatos predicare*, nec eos unquam facile sine hoc spei Christianæ signo, etiam in familiari quotidianoq; sermone, nominare consuevimus, quem ab antiquo tempore in dubium primo revocare, mox suggillare & ex Ecclesiæ pomceriis proscribere, inter nova pietatis argumenta numerarunt. Nata mihi, dum nuper in hujus argumenti mentionem incidebam, occasio est, in fundamenta antiqui moris paulo curatius inquirendi & meditationem meam pro publicâ disputatione, qvâ simul huic Academiæ valedicerem, ad Commilitonum meorum colloquium proponendi. Faxit Deus, ut à veritate nunquam aberrantes ad Dei gloriam, nostramqve ædificationem universa referamus. ▲

§. I.

DE BEATITUDINE EORUM,

§. I.

Dictum nostrum, quod substernendum, reperitur in Johannæ Apocalypsi cap. XIV. 13. Juxta Fontem, Versionesque tum Latinas, tum Germanicas, ita se habens :

Fons : Μακριεύοις ὁι νεκροὶ ὁι ἐν Κυρίῳ δόποι θήσαντες απάρθη. Ναι, λέγει τὸ πνεῦμα ἡρα ἀναπαύσεων τῶν κέπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολύθει μετ' αὐτῶν.

Netus : Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causa moriuntur. Etiam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis : Opera enim illorum sequuntur illos.

Vulgata : Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis ; Opera enim illorum sequuntur illos.

Sebast. Schmidii : Beati mortui qui in Domino moriuntur ab nunc. Næ, dicit Spiritus, ut requiescant ex laboribus suis, opera vero illorum sequuntur cum illis.

M. Lutheri Germ : Seelig sind die Todten/ die in dem HErrn sterben von nun an.
Ja der Geist spricht/dass sie ruhen von ihrer Arbeit/denn ihre Werke folgen ihnen nach.

§. II. De Auctore & Auctoritate hujus libri canonica aliqvid dicere supercedeo. Sciendi hac de re quædam cupidos ad Disputationem, sub Moderatione Venerabilis Dn. Præsidis mei, Præside M. Gustavo Schrödter de Apocalypsi & Auctoritate canonica & præcipue ad Auctorem Johannem Evangelistam & Apostolum indubitate referenda, heic Rostochii 1697. habitam, mitto. Idcirco connectionem dicti apostolici cum antecedentibus brevissime monstrare mei erit instituti. Fuerat Evangelista & Apostolus Johannes in Insulam Pathmos sic dictam relegatus, habueratque ibidem visiones multas & varias. Inter quas præprimis illæ, hoc in capite occurrentes, perpendendæ. Apparuerat ei Agnus inculpatus & incontaminatus i. Petr. I. 9. Apoc. VII. 17. qui antea in deicenu graatio nominabatur validus Apoc. X. 1. sc. Christus, qui tollit peccatum mundi Joh. I. 29. Agnus ille ad mactationem ductus Et. LIII. 7. mactatus, & occisus Apoc. V. 6. 12. Coram quo agno, scil. Christo, viginti quatuor senes canticum novum inchoantes canebant, Apoc. V. 8. Cui Agno & Deo magna illa & innumerabilis cohors ex omnibus gentibus ac populis vestibus candidis & albis, i.e. perfecta & vera sanctitate, induita, & palmas in manibus ad victoriam & triumphum in cælestium gestans, voce μεγάλῃ canebat, dicens: Salus a Deo nostro insiden- ti throno & Agno, Apoc. VII. 9. 10. Huncce Agnum, Christum, vidit Johannes iu- dicio exprimitus.

QVI IN DOMINO MORIUNTUR.

per montem Zion, i.e. Ecclesiam Christianam, Ps. l. 6. Hebr. XII. 22. in quâ residet & colitur Rex gloriae, altâ, firmâ, procellis expositâ, consu-
gium tutum præbente, instar montis stante, ad significandam præsenzæ
gratiosæ singularem demonstrationem coram mundo, & vigilem Christi
pro Ecclesia curam, Es. XXI. 8. Habac. II. 1. Ps. CXXI. 4. promptitudinem
auxilii membris suis ferendi, virilem ejus fortitudinem & robur invi-
ctum contrâ omnes hostes, victoriam de hostibus acquisitam, & porrò
amplius acquirendam, & qzæ sunt reliqua. Steterat autem non solus,
sed & cum eo centum quadraginta quatuor millia, numero certo pro
incerto; ex tribubus filiorum Israelis, iuxta Apoc. VII. 4. electa, & nomen
Jehovæ Patris Christi & nostri cœlestis in frontibus suis scriptum gestan-
tia. Audieratqve Apostolus vocem, sc. Christi, non inarticulatam aut
simplicem, sed intelligibilem & admodum penetrantem, ceu vocem mul-
tarum aquarum & sonum magni tonitru, voci citharœdorum, pulsantium
citharas suas, similem, & ante Thronum canentium canticum novum,
~~novum~~ np. ob excellentiam ejus, durationem longam, distinctionem ab
aliis, & ob novam Dei beneficentiam in Ecclesiæ suæ post papales tene-
bras reædificatione publica conspicuam, quo pacto divinarum laudum
celebrationes innovari ad nova Dei beneficia decet. Sublime fuit etiam
canticum, siqvidem à nemine alio, nisi à centum quadraginta quatuor
illis millibus, emptis per sanguinem Agni, sc. J. C., quem fide pura & corde
calto, ceu immaculatae & intaminatae virginis, 2. Cor. XI. 2. sequntur &
amplectuntur, intellectum. Viderat dein & Apostolus Angelum quendam,
ex leqvacibus bestiæ delectum, per quem Nostrates omnes intelligunt
Lutherum, per medium cœli sc. Ecclesiasticus volantem cum ~~eterno~~, tūm ra-
tione antiquitatis inde à Paradiso partim, partim à Christo aeterno Dei Fi-
lio; tūm ratione conservationis, contra eos, qui illud essent obscuraturi;
tūm denique ratione durationis immutabilis usque ad seculorum finem,
Evangelio de Christo, ad evangelizandum illud, ceu doctrinam lætam, ha-
stenus in Papatu oppressam, omnibus, sint etiam quo velint loco, terræ
incolis, qui clara voce adhortabatur, ne Anti-Christum, sed Deum, qui
cœlum, terram, mare & fontes aquarum fecit, timeant, eiq; gloriam dent,
eumque & neminem alium adorent. Et id eam ob causam, quia veniat
hora judicii, sc. particularis ejus. Alter Angelus priorem insequens præ-
dicabat lapsum atque ruinam Civitatis Babylon, i.e. regni Anti-Christi
Romani, non solum ejus metropolis, sed totius Reip ob impunitatem do-
ctrinæ, idolatriam, superbiam, oppressionem violentam & securitatem.

A. 2

Stupen-

DE BEATITUDINE EORUM,

stupendam, qvibus omnes gentes seduxerat, in mediis hisce sceleribus omnibus Babyloni urbi olim magnæ in Assyria sitæ similis. Secundum tandem hunc Angelum seqvebatur *tertius* eadem auctoritate, inqve eodem loco, uti priores duo, qvi regnum Anti Christi Romanum, qvod modo priori nomine Babylon venerat, jam bestiam appellat, & ne eam, aut ejus imaginem i. e. Papam pro capite Ecclesiæ agnoscerent, aut adorarent, nec notam i. e. professionem publicam, vel subjectionis pro bestia, vel pugnæ pro ea in fronte aut in manu suâ acciperent, monet. Si qvi autem hæc prohibita facerent, illos divinam iram plane immitem, multiplicem, temporalem & potissimum æternam, qvam sensuri essent omnes asseclæ bestiæ ad suam perditionem totalem, justam sic talionem voluptatum & impuritatum suarum esse experturos & recepturos. Igne gehennali & sulphure, ceu instrumentis crudelibus, coram sanctis Angelis & Agno, cui honorem eripuerant, esse afficiendos. Imò cruciatus eorum esse duraturos absqve fine in omnem æternitatem, nec reqviem ullam esse persensuros, bestiam, i. e. regnum Anti Christi Romani aut ejus imaginem, i. e. Pontificem Romanum venerantes, aut ejus notam, sive nominis, sive confessionis, s. subjectionis accipientes. Tandem rei hactenus declaratae applicationem patheticam ingerit Apostolus Johannes incitatqve sanctos Evangelii præcones, Confessores & omnes fideles, qvos interfecturus esset Anti-Christus Apoc XIII. 15. ad patientiam in cruce & tribulationibus, ad observationem mandatorum, & ad fidem in Christum. Subjectâ hâc consolatione (qvam non solum Sancti illi martyres, tempore Anti-Christi sanguine suo Evangelicæ doctrinæ veritatem obsignantes, sed etiam qvamvis aliam persecutionem patientes, alioq; fideles amplecti debeant,) qvod mors ipsis non futura sit exitio, sed potius commodo, cum moriantur in Domino, i. e. propter confessionem nominis ipsius, in vera fide in Christum, in verâ Dei invocatione, nec differatur ipsorum salus post mortem in longinquum, sed statim à morte ejus participes reddantur. Id qvod majorem in modum demonstrat per vocem Dei Patris de cœlo, Johannis atqve Angelorum inter cœlum & terram volantium voci oppositam, cumqve scribere jubentem.

§. III. Συναρθέσαι itaqve paucis explorata ad discussionem dicti ipsius pes moyendus, in qvo Apostolus Beatitudinem in Domino defunctorum verbis ac voculis, qvas nunc enodabimus, statuminat, ii: qve claris & expressis. Vocabulum μακάρες δοκιμαστι in Scriptura S. duplicitis significatio-

QVI IN DOMINO MORIUNTUR:

cationis est: *I.* tribuitur hominibus in hoc mundo adhuc vitam degentibus, & qvidem *vel* simpliciter qvibusdam aliquâ re gaudentibus. Sic usurpatum reperio *i. Reg. X. 8.* *2 Chron. IX. 7.* ubi Regina ex Arabia ad Salomonem veniens, ejusqve sapientiam audiens ac laudans, servos, coram ipso stantes, *beatos* prædicat; *Vel* conversis, pœnitentibus & justificatis. Ita cœlestis sapientia C. J. ut omnes se ad eum convertant & *beati* fiant, invitat. *Ez. XLV. 22.* Rex David, *Pf. XXXII. 1. 2.* & Apostolus Paulus *Rom. IV. 7. 8.* iis, qvorum peccata sunt remissa, & qvibus non imputat Jehovah iniqvitatem, adponunt. Eodem prorsus modo & Christus *Matth. V. 3.* iis, qvi spiritu sunt pauperes, i.e. qvi humili corde peccata & misericordiam suam agnoscunt, & omnem spem in Deum, *Pf. CXLVI. 5.* & fiduciam in ejus misericordiam & Christum collocant, *Pf. LXXXIV. 13.* Mox illi dicuntur *beati*, qvi non ambulant in consilio improborum, sed qvorum oblectatio est in lege Jehovah, *Pf. I. 1.* incedentes in lege Jehovah, & custodientes testimonia ejus, & toto animo qværentes eum, non operantes iniqvitatem, sed in viis ejus ambulantes, *Pf. CXIX. 1-3.* in domo Dei habitantes, Jehovah pro fortitudine agnoscentes, *Pf. XXClV. 5. 6.* Deum timentes, *Pf. CXXlX. 1.* & observantes præcepta ejus, *Pf. CVI. 3.* *Apoc. XXII. 14.* Verbum Dei audientes & custodientes *Luc. XI. 28.* factores verbi, *Jacob. I. 25.* Verbum Prophetæ legentes & observantes, *Apoc. I. 3., XXII. 7.* Credentes, *Luc. I. 45.* *Johan. XX. 29.* veram de Christo confessionem perhibentes, *Matth. XVI. 17.* ad cœnam Agni vocati, *Apoc. XIX. 9.* servi vigilantes & fideles, *Luc. XXII. 37. 38. 43.* *Ap. XVI. 15.* voluntatem Dei scientes & secundum eam facientes, *Joh. XIII. 17.* plus qvâm oculariter Christum videntes, *Matth. XIII. 16.* *Luc. X. 23.* propter justitiam persecutionem patientes, *Matth. V. 10. f.* *i. Petr. IV. 14.* crucem moderate ferentes, *i. Petr. II. 14.* *Jacob. V. 11.* à Deo castigati, *Job. V. 17.* & temptationibus afficti, *Jacob. I. 12.* exercentes virtutes Christianas, e.g. misericordiam, *Matth. V. 7.* beneficentiam & hospitalitatem, *Luc. XIV. 14.* *A&t XX. 25.* non offensi Christo, *Matth. XI. 6.* *Luc. VII. 15.* Sunt ejusmodi loca infinita alia, hic silentio præterenda. II. Adscribitur illis, qvi vitam hanc reliquerunt, & altera jam fruuntur, qvo in significatu legitur *Luc. XIV. 15.* ubi qvidam ex hospitibus mensæ accumbentibus ad Christum, qvi haetenus principem Phariseorum instruxerat, dicit: *beatus, qvi edit panem in regno Dei.* Præterea & *Dens* ipse à Paulo hocce celebratur vocabulo *i. Tim. I. 11 VI. 15.* Assignatur denique & spei expectatæ, *Tit. II. 13.* tandemqve in dicto nostro Johannæo in Domino morientibus: Et ultimo resurgentibus ad vitam æternam, *Apoc. XX. 6.*

§. IV. οἱ νεκροὶ, mortui. Vocabulum νεκρὸς non minus in S. literis variis significatus est. Vel tribuitur naturaliter in peccatis mortuis, gratiamque etiam divinam, in hac vita amittentibus, sc. infidelibus, e.g. Matth. IX. 22. Luc. IX. 60. ubi Christus ad discipulum veniam, ut patrem suum demortuum sepelire posset, expetentem, dicebat: *Sequere me, & sine ut νεκροὶ, qui nim. in peccatis spiritualiter sunt mortui, neque in me (Christum) credunt, suos sepeliant mortuos.* Ita & Luc. XV. 24. ubi de desperito filio est sermo, qui cum reverteretur ad patrem suum, eidemque deprecatur; Pater servos jubebat, ut filio stolam adferrent præcipuam, annulum in manus & soleas in pedes ejus inderent, porroque ad hilaritatem incitabat, ajens: *Filius iste meus erat νεκρός, mortuus, (in peccatis) nunc autem vivit, non per conversionem, Joh. II X. 21. 24.* Prætereo loca quam plurima alia, cum hoc significatu in loco nostro non accipi in confessio sit apud omnes. Vel dein etiam vocabulum νεκρὸς adhibetur de fidelibus, quando illi mori dicuntur *tum peccato*, Röm. VI. 2. i. i. Petr. II. 24. *tum legi morali* Röm. VII. 1-6. Galat. II. 19. in quo ultimo dicto Paulus per ἀλλὰ νόμος νόμος διατείνεται, in priori voce intelligit legem fidei, seu doctrinam Evangelii, posteriori legem proprie dictam; *tum ceremoniis legalibus* V. T. sicuti & hoc Paulus Colos. II. 20. representat. *Tum* deniq; & de fidelibus, qui mundo moriuntur, quâ de idem Paulus Galat. VI. 14. perhibet: *Absit a me gloriari, nisi in cruce Domini nostri I. C. per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.* Hunc ultimum significatum etiam in dicto nostro Apocalyptico locum invenire putant *Aleazar* & *Ambrosius*, intelligunq; per: οἱ νεκροὶ, qui mortui sunt mundo spiritualiter & mysticè, huncque probant, quia statim sequuntur, qui in Domino moriuntur; Nam physicè mortuos mori amplius non posse autumant, unde & ad professionem Monachisini applicarunt. At si hic νεκροὶ denotarent mundo mortuos, sequeretur, quod απάρτι, jam hac in vita, vitam inculpabilem, quo tendunt hodierni *Perfectisti*, ducere possemus, ab omni opere laborioso quiesceremus, peccatis non amplius vexaremur, atque ita perfecta in hac vita frueremur beatitudine. Quod omni Scripturæ repugnat. Vel tandem & ultimo vocabulum hocce νεκροὶ homines vitam cum morte commutantes notat, quæ est communissima vocis acceptio. Notat quippe statum morientium, quorum animæ à corpore separantur. Quam etiam locum hic obtainere, generalis Exegetarum regula & circumstantiæ textus omnes nimis aper-

te

tè convincunt. Cornel. à Lapide ad h. l. intelligit mortuos, tām in præsenti qvām in præterito & futuro; adjicitqve, ut qvis moriatur in Domino, vivere ante debere in Domino.

§. V. Nunc cum status mortis, communis sit piis & impiis, mori tui hic dicuntur *οἱ ἐν Κυρίῳ αποθνήσκοντες*, qui in Domino moriuntur. Dominus iste non est aliis, nisi Dominus noster Jesus Christus, Dominus dominantium i Tim. VI. 15. Apoc. XVII. 14. XIX. 16. Dominus Gloriæ, i. Cor. II. 8. Princeps vitæ Act. III. 15. Dominus de cœlo, i. Cor. XV. 47. Conveniunt autem huic phrasī formulæ loquendi depromptæ ex i Cor. XV. 18. 19. *οἱ κομηδέαντες εἰς Χειρῶν* & i. Thess. IV. 14. 16. *οἱ κομηδέαντες* 21. 8. 1ησ. & *οἱ νεκροὶ εἰς Χειρῶν*. Tū in Domino mori, Beza, Junius & Piscator reddunt: *Dominī causa*, seu propter Dominum mori, ut ēn Kyejō idem sit, quod 21. τὸν Κύριον; adeoq; martyres solum designari ajunt, qui pro veritate Christiana se occidi non restiterunt. De qvibus prolixè *Gatakerius* in Animadv. Patrocinantur huic sententiæ *Aethiops*, *Medus*, *Brighton* & *Grotius*, ita reddens: *qui Christi causa pericula adeunt*; ut adeò indigit vox mortem figuratam, afflictionem np. ob Dominum. Addunt porro ad probandam opinionem, ita parti ulam ēn Kyejō usurpari Matth. VI. 17. Rom. XVI. 2, 8, 12. i Cor. XV. 19. 31. Galat. I. 24. Eph. II. 13. IV. 1. Colof. II. 16, &c. Adjicitur à Beze supra denominatio, interpretationem Vulgati & Erasmi: *in Domino*, esse admodum obscuram, & jubet conferre phrasin τῷ οὐρανῷ μέρει
21. τὸν λόγον τὸν Θεόν, καὶ 21. τὴν μαρτυρίαν, ἢν εἴλον, ex Apoc. VI. 9. Hoc subsidium qværunt etiam in textu nostro hodierni *Millenarista*, hypothesis de martyrum resurrectione prima & regnum ante finem mundi millennium, amantes; sed admodum inepte. Pergit *Hugo Grotius* adhuc ultius, qvando id τῷ mori Hebræorum respondere putat, qvi sic particulam 2 usurpent, nim. Genes. XIX. 28. XXIX. 18. 20. Hof. XII. 13. Mich. III. 11 &c. qvæ loca ante Grotium jam adduxerat *Ribera*. Sed in hæc diverticula & ambages veniendum nobis non est. Manendum in clarâ literâ & alibi consuetâ interpretatione τῷ: *in Domino*, qvam indigitat probatqve B. Gerhardus ad h. l. Particula 2 vel instrumentum designat, vel subiectum, aut aliquid habens speciem subjecti, in quo. Instrumentum h. l. significari absurdum. Ergo subiectum denotatur, ut longè præstiterit conferre cum his phrasibus Rom. XVI. 12, eos, qui sunt in Domino & laborant in Domino i. Cor. VII. 22. qui in Domino vocatus est servans,

vers 39.

DE BEATITUDINE EORUM,

vers 39. nubat in Domino. Ut nempe status designetur, in quo essent
ii, qui morerentur nempe adhaerentes Domino. Rom. XVI. 12, 1. Thes.
IV. 16. Confirmat hanc Prucknerus in Vind. Grotianum sensum, qvoad
solos martyres intelligendos, fovere videntur ex antiquis Ansbertus,
Ambrosius & Haymo, è qvibus hic: Beati quicunq; semel apud se sta-
tuerint vitam propter Christum amittere, ii ab hoc ipso tempore, &
antequam moriantur, requiescunt in conscientiis suis coram Deo.
Nec dissentit ex Nostris Flacius in Glos. ad h.l. ita scribens: Posset haec
sententia etiam latius accipi de omnibus, in fide & invocatione Dei
morientibus; sed illa de martyrio sententia magis huic loco convenit,
cum agatur hic de certaminibus, crucibus, periculis, veritatis Christi
causa toleratis. Qvod cupidè amplectuntur Bellarminus Lib. I. de Purg.
cap. XII. Ribera, Alcasar, & plures alii, ne nempe purgatorio obsit locus,
cum martyrium omnes absorbere poenas temporales ineptè sint persuasi.
Sed ut martyres, qui & ipsi in fide Christi moriuntur, hic non excludimus, ita
nihiliori s;: in Domino significationi jure meritoq; adhaeremq; Nā fideles pas-
sim in Christo esse, manere, vivere, ambulare dicuntur. Rom II. X. Joh. XV. 4. 7.
2. Tim III. 12. coll. II. 6. ob unionem cum Christo per fidem, veramq; charita-
tem. Reete Joh. Marckius ad h.l. Ego nullam video necessitatem ad
significationem illam ad martyrium restrictam & fatente Medo ipso
rariorem heic recurrendi, ubi generaliori sensu effatum verissimum
est & necessarium ad communem fidelium consolationem, ubi præterea
nulla vox est, mortem violentam significans. Et paulo post: Moriuntur
consequenter in Domino, qui fide & charitate ei ad mortem usque
adhaerent, tanquam Domino suo unico, quod vers. præced. postulaverat
Johannes, quem in contrariū sumi vult Piscator. Nec Aretas & Andreas
mortem in Domino, de mortificatione spirituali, qvæ fit mundo & mor-
te temporali in hac vita, intelligentes, ullos invenient assertores, siqvi-
dem in mortis temporalis genere, de quo litera textus nostri, manendum.
Concidit & Bellarmini, Lib. I. de purg. cap. XII. falsum purgatorio su-
stentando præsuppositum: Johannem loqui de viris perfectis, qui sim-
pliciter in Domino moriuntur, & nihil purgandum secum terunt, eos
autem, qui discedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito poenæ
alicujus, non simpliciter mori in Domino; sed partim in Domino, partim non

QVI IN DOMINO MORIUNTUR.

non in Domino, refutatus à Prücknero in Vind. Proin sat bene Corn. à Lapide ad h. l. in Domino, i. e. in Domini commemoratione, invocatione, fide amore Dei; ubi & Augustinum, Hieron. Ambros. Anton. de Padua, aliosque innumeros adfert, qui intelligant quoslibet sanctos in Domino, fide, charitate & gratia Domini obdormientes; uti & ex iisdem Pontificiis Viega: Sanctos universos. Cum quibus convenient Primasius, Beda, Richard. de S. Victore. Nec ineptè alii: In Domino mori, esse in manu, in sinu Domini obdormire, quomodo & Stephanus, quo favorem Dei exprimi innuerunt. Vatablus: Cum fide in Jesum Christum & spem vitæ æternae.

§. VI. Ad ζήτησιν, quando mortui in Domino morientes sint beati praedicandi? Respondet vox coelestis: ἀπέρπι, abnunc. Hæc particula quo modo rectè sumatur, construatur & intelligatur, magnus inter Exegetas est dissensus. Alii quoad vocem ipsam απέρπι conjunctim, alii divisim scribunt; ἀπέρπι modo & nunc significat, ergo απέρπι ab nunc, uti ηνηρός, quod obvium Pl. CXIII l. denotat divisum ab nunc; Non nun an/ut rectè Lutherus. Ordinaria hæc est, quæque in plerisque codicibus representatur lectio, quæ omnino legenda est. Beza conjicit, legendum forte esse: α'περγτί, quod valeat sicut ἀπέρπισμα & perfectè, prouti & observet Suidas, allegatâ Herodoti Pherecratis, & Aristophanu auctoritate. Ad quod cum B. Gerhardo dicendum: Aliud est απέρπι plenè cum accentu in ultimam, & aliud απέρπι, imposterum, tempus ab hoc praesenti designans. Objicit & illi vanæ Bezae conjecturæ Gattakerus, beatitatem sanctorum omnibus numeris non esse consummatam ante resurrectionem, nec esse temerè movendam lectionem receptam, vel minus obvium significatum urgendum. Quoad sensum ipsum in constructione quoque inter Interpretes maximoperè discrepatur. Alii τὸ απέρπι connectunt cum sequenti λέγει. Ita Vulgatus, qui legit: απέρπι γῦν λέγει ναὶ τὸ πνεῦμα, vertitque: A modo jam dicit Spiritus, ut sensus sit: Jam nunc spondeo, &c. Cui assentitur Thomas, Ribera, Nagerus, Codex Complutensis. Grotius, sed omnium ineptissime, hunc facit sensum: Jam nunc pro certo pollicor, ait Dei Spiritus, fore, ut ab laboribus suis quiescant, i. e. non tantum beati erunt in alterâ vitâ, sed

B

& hoc

& hoc ipso tempore. Planè ac si promissum hoc foret novum, & ἀπόν & απάρτιον unum idemque esent. Cùm non nunc demum, sed planè jam olim dixerit Spiritus, qvod beatè defuncti requiescant à laboribus, uti apparet ex Es. LVII. 2. Sap. III. 3. IV. 7. Eandem & inflare tibiam videtur Arias Montanus in Bibl. h. l. cùm ἀπάρτιον cum λέγεται conjungit, asserens, non pertinere ad nomen μακάρειον, qvem penitus refellit Pruckerus in Vind. In omnibus, inquit, codicibus particulam illam ἀπάρτιον claudere membrum: Beati mortui morientes ab nunc; Unicum enim Ariæ Montani exemplar nihil præjudicat. Procedit & ulterius: Essē hanc particulam ἀπάρτιον necessariō cum voce μακάρειον coniungendam, quoniam alioqui prioribus seculis mortui hāc sententiā non comprehendenderentur, neq; notare Johannem, quid Spiritus modo dicat, sed quid morientibus in Domino statim post mortem fiat. Nec melius Aretas refert ad: scribe, esseq; ait, constructionem hanc: τὸ πεῦμα λέγεται, γείτον ἀπάρτιον. Qvod hoc ordini vocum adversetur, qui libet primo statim intuitu videt, cùm mandatum semper ad futurum respiciat, vel præsens, non ad præteritum. Qvoad aliqualem tensum Papistæ τὸ ἀπάρτιον connectunt cum quiete à laboribus, illætō tamen contra purgatorium argumento, cum beatitas & quietes mutuò conveniant. Verūm interpunctio ea aliqvid sapit singulare, nec naturali vocum dispositioni respondet. Alii ad præcedentia quidem referunt, sed cum differentia. Participio Διοδορούς annectunt Piscator & Brightmannus, quorum ille significare Deum his verbis, dicit, supplicia Christianorum paulò post inceptra continua datum iri; hic indigitat, coronam cœlestis gloriae non minus manere eos, qui cadunt in pugna contra bestiam, quam illos, qui Christi causa trucidati sunt olim ab Ethniciis. Ac si fideles jam ante prioribus seculis non fuerint beati & in Domino mortui, qvod incommodum & Beza ex hāc constructione metuebat, cùm tamen contrarium pateat ex Act. XV. 12. Aliter iterum Lampadius. Part. III. Mellif. p. 408. Beati Διοδορούς ἀπάρτιον, h. e. post revelationem Evangelium, qui in Domino moriuntur. Qvam explicationem singularē & affectatam esse cum B. Gerhardo sentimus. Paræo ad h. l. ἀπάρτιον est ab hoc tempore, qvō tres Angeli Evangelium æternum contra Babylonem

Ioñem & AntiChristum præconiaaverint. Præsupponitur hic id, qvod textus silet. Vatablus ait; Utrumq; tolerari posse, & à modo dicit, & à modo moriuntur. Ad totum refert *Gatakerus*, h.m: abhinc, ab hoc tempore: ob persecutionem, ubi melius mori, qm vivere; qvem in finem *Hammondi* consensum laudat. Patrocinatur & huic *Coccejus*; Verum sic, ut verbis utar *Marckii* ad h.l., integer scopus verborum mutatur, & ad terrorem ducent, quæ consolationi & excitationi destinata sunt, qvin & omni tempore mors beatæ vitæ est proferenda huic miserae. Adeò tutius & religiosius est, adhærere communissimæ nostrorum Theologorum & plurimorum Interpretum explicationi, qvæ & literâ & rationibus, à nobis subinde adductis, nititur, np. abhinc referendum esse ad beatitudinem, qvæ convenit mortuis ab eo tempore, qvō moriuntur. Svaket id expressa dicti enunciatio, verborumq; connexio.

§. VII. Demonstratâ hactenus & ἀπάρτι constructione, verus nunc ejus indagandus est sensus. Quidam Pontificii laborant per τὸ ἀπάρτι intelligere tempus Christi ascensionis, qvā cœlum reseraverit, mortui porrò non amplius limbum adeant, sed ad statum beatum rectâ concedant, nisi qvem obicem interposuerint iphi. Ast, uti falsam fovent hypothesis, sic tempus ascensionis Christi, qvō hæc à Johanne scribi jubebantur, dudum effluxerat, neqve τὸ ἀπάρτι longam patitur moram. Quidam Pontificiorum cum *Bellarmino* Lib. i. de purg. cap. XII. & *Francisco Costero* in Enchir. Controv. cap. XIV. ut habeant, qvo Purgatorium sustentent, in qvō in Domino morientes, priusq; veram nanciscantur beatitudinem, tum à fordinibus peccatorum venialium, tum à reatu pœnarum temporalium purgari oportere putant, ne per τὸ ἀmodo pereat, statuunt, τὸ ἀπάρτι innuere novissimum diem, s. tempus extremi judicii, in qvo purgatorio non amplius sit locus. Qvam explicationem *Bellarmin.* & *Coster.* confirmant per id, qvia in toto hoc capite B. Johannes de extremo agat judicio. Hoc verò falsum esse, ex §. II. nostræ Dissert. sat constat, siqvidem & in præcedentibus hujus cap. de ruina Romæ, (ut qvidem plerique Pontificii volunt, Ethnicæ,) non autem de extremo judicio, agitur. Vid. *Prucknerus* ad h.l. *Costerum* variis ponderosissimisq; argumentis refellens. Sententiæ priori pertinaciter adhuc adhæret *Jos. Medus*, etiam de resurrectionis & extremi judicii die intelligens, ac si Apostolus dixisset: *Nunc ad illud devenutum est tempus, quo mortui in Domino ad beatam vitam suscitabuntur.* Nec

τὸ ἀπόρη tempus aliàs jam præsens, sed proximè instans notare probat ex Matth. XXIII.39. imò verba præsentia planè cum verbis cap. XI. 18. repertis concinnare intendit. Licet hæc omnia infirma, ut quisque videt, gaudeant basi, inhærere tamen eidem nondum veretur *Cottberius*, diem, judicii nominans, qui cap. VI. remotus, nunc proximus esset. Qvam de-
tortus hic sit sensus, neminem fugit. Nec enim apparet, cur hæc ad ju-
dicii diem, cuius nec ulla fit mentio, trahantur, & unde veniat, qvod *nunc*
contra analogiam textus in *tunc* mutetur. Speciem aliquam videtur hic
præferre opinio *Paræi*, qui initium hujus beatitatis existimat esse *tempus*
repurgatae à Papatu doctrinæ, quo mortui beati futuri, i. e. tales sint
prædicandi. Sed verò in textu de eventu rei expressè agitur, non de do-
ctrinâ prædicandâ. Subintelligi verò non Κριστούτας sed εἰτὶ, tūm ex
freqventi verbi Substantivi omissi ellipsi, tūm ex seqventibus, ipsam
quietem & operum seqvelam nominantibus, sat liqvet. Verissima igitur
loci nostri sententia hæc est: τὸ ἀπόρη significare à mortis tempore, ab
alio momento, qvō mox beatitudo hæc, animæ ex corpore excedentis,
plena incipiat. Hâc in explicatione sunt nobis ductores *ex Nostris:*
Chytraeus, *Gerhardus*, *Kromayerus*, *Calovius*, qui & plures allegat Pa-
tres. Ex Reform. *Beza*, *Bullingerus*, *Aretius*, innumerique alii. Con-
sentient ex Pontif. *Esius*, *Corn. à Lapide*, *Ribera*, *Richard. de S. Victore*.
Ex antiquioribus, *Augustin.* *Ambros.* *Haymo*, *Hugo*. Et qvod reverà
mortui pii à morte statim beati prædidentur, s. litera expressè nos docet,
e. gr. Ef LVII.2. Luc. XVI.22. XXII.43. 2 Cor. V.1.8. Philip I.23. Destruit
etiam hic sensus noster tām somnium Psychopannychitarum, animas in
morte ad extremum judicii diem dormire statuentium, qvām fictum Pur-
gatorium Pontificium, in quo sc. pœnis internalibus ad tempus haud
breve sēpe afficiuntur fideles, anteqvam ad plenam beatitudinis fruitio-
nem admittantur.

§. IX. Ea, qvæ hactenus Johanni annotari mandata sunt, jam porrò ut
certissima & verissima proclamat. Ναι λέγετο τὸ μέτρον, Ne dicit Spiritus.
In Latino Interprete omissa est particula ναι. Syrus & Areta reddiderunt:
Sanè Cornel. à Lapide: *Etiam certe.* Grotius asserit, ναι esse promit-
tentis, ut τὸ μέτρον in jure, adducitqve locum 2. Cor. 1, 7, 18, 19, 20. Hanc
Grotii observationem minimè hic locum habere, ex ipso textus intuitu
judicatur, siqvidem hic non aliqvid promittitur, sed priùs dictum majo-
rem

QVI IN DOMINO MORIUNTUR.

13

rem in modum confirmatur. Non incongruè Job. Pricæus, in obs. ad h. l. Vox rā videtur babere vim fortius enunciantis, quod modò affirmaverat. Et Erasmus : esse confirmantis. Mihi præ primis arrident Markii verba : *Esse hanc particulam planè asseverantis, respondentem tñ A-men Hebraorum, quā rem omni modo veram esse significo, atq; id jurejurando assevero.* Ita de constantia & veritate verborum hæc formula occurrit, Matth. V, 37. IX, 28. 2. Cor. I, 17. — 20. Jacob. V, 12. Apoc. I, 7. nec Johanni, sed Spiritui tribuenda est, ita ut per se orationem absolvat, nec cum verbo dicit jungatur. Ad hanc asseverationem spectat proinde, quod Spiritus dicit. De quali verò Spiritu hic fit sermo, dimicant inter se Exegetæ. Ineptè nonnulli cum Pannonio: *Angelum cum Iohanne loquentem* intelligunt. Paululùm melius, licet etiam minus ad contextum, alii, vel DEUM, cuius vox hactenus percrebuit, vel Christum, Angelum magni fœderis, Malach III, 1. Haymo, Richardus & Ansbertus: SS. Trinitatem. Qvorum opiniones, qvia suis carent rationibus, meritò rejiciuntur. E contra evidens est, hunc, qvi præfixo Artic. Præpol. dicitur τὸ πνεῦμα, omnino esse tertiam Deitatis personam, qvæ & vocatur τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας & ὁ Θεός καὶ οὐρανοί. Joh. XIV. 17. XVI. 13. 7. XV. 26. τὸ πνεῦμα ἄγνωστον. 1. Joh. V. 6. 7. qvæ persona & antea in septem Epistolarum clausulis cap. II. IIII hujus Apoc. jam nominata fuit. Atque hic quoque ob majorem antea dictorum confirmationem, se cum voce coelicâ unit s. conjungit.

§. IX. Jam indubitatum morientium beatitudinem delineatio status in Domino defunctorum, eaque tam *negativa*, quam *positiva* comprobatur. Prior his continetur verbis. ἡνα διαπούσωνται εἰς τῶν κόπων αὐτῶν, ut requiescant à laboribus suis ! Esse hic sensum detectum & τὸ γενήσεται subintelligendum putat Piscator, hōc nempe modō: Næ, dicit Spiritus, siet, ut requiescant. Id ut effugiat Pareus, existimat: quod ἡνα non πάντας pro: ut, sed causaliter pro: ē ponatur. Cui & adstipulatur Prucknerus. Probabilior nobis videtur Joh. Pricæi & Markii annotation: ἡνα hic sumi ē βαλκῶς eventualiter, scilicet specificative, facit enim multum ad explicandam beatitatis naturam, vel etiam ad declarandum gradum ejus summum, uti & alias reperitur Joh. XV. 8. XVI. 7. 2. Cor. I. 17. Apoc. VI. 11. 12. IX. 20.

B 3

§. X.

§. X. Verbum *ἀναπάυστων* compositum est ex præpositione *ἀνά* *per*, & verbo *μένειν* *cessō*, desisto. In compositione *ἀνά* ad aliud ordinariē respicit, denotatq; quod mortui tantū ab uno alterovè laborioso onere, quod & in hāc nonnunquam vitā tactum, desistant; sed omnino. dam à laboribus & molestiis quietem capiant, non demū in fine seculi, sed statim post excessum animæ à corpore obtinendam. Quamq; alii τῷ *ἀνά* vel nullam indant speciem, vel saltem permutationem cum laboribus ei adscribant. Inauimus suprà, hanc beatitatis delineationem esse negativam, quatenus molestiarum absentiam quies repræsentat. Eam tamen id, quod positivum est, è vestigio inseqvi, sc. recreationem acceptam, defatigatis per quietem exhibitam. Pontifici statuant, defunctos quidem reqviescere à laboribus huj. vitæ sed si à peccatis non omnino liberi decesserint, novos multoq; graviores labores eos in purgatorio expectare & persentis ere. Sic Salmero in i. Cor. XV, Disput. XXVI. requiem esse, ait, dulcissimam, carere verme conscientiae, tales autem esse, qui sunt in purgatorio. Communissima est Pontificiorum hypothesis, signem purgatorium solâ duratione ab igne infernali differre. Qvæ vero quies juxta delirium Papisticum foret quies & beatitas, quod tamen contra expressum Spiritus S. assertum, inquieta. Somnum suum etiam luci exponunt Psychopannychitæ, & qui illis adhuc pejores videntur, Sociniani nonnulli, hanc quietem ad diem extremi judicii differentes, non perpendentes τῷ *ἀνάργητῳ*, frustraque desumentes vim probationis ex τῷ *ιησοῦ*, quod tempus multo post futurum exprimat, cuius acceptio recta jam supra ostensa est. Probant deniq; ex hoc somnum suum fanaticum Anabaptiste & Quakeri, somniantes: Per quietem hīc omnis sensus expertem somnum intelligi. Qvam absurdā hæc omnia sint, uniuscujusq; sanā non carentis ratione, relinqvo judicio. Evidens enim est quomodo hi fanatici corrumpant Scripturam, eique planè peregrinum indant sensum; cum tamen verba Spiritū S. qvæ ut jacent accipienda, luce meridianā sint clariora: *ἵνα ἀναπάυσται οἱ τῷ κόπῳ*. Ineptissime etiam Grotius h. m. *laborant quidem, sed in labore habent quietem, i.e. pacem conscientiae, oppositam tormentis impiorum, juxta Ps. CXVI, 7.* Qvis enim sanus unquam verba Evangelistæ legens, hunc hauserit inde conceptum? Manendum itaq; & hac vice in communissimā atq; in S. literis fundatā, & in dicto hocce nostro à Spiritu S. expressā sententiā, quod omnes in Domino beatè defuncti, à labore suo molesto, ob testimoniū

mēnum Christi, s. aliam qvamlibet causam tolerato, habeant quietem, postqvam in hac vita illis & laborandum & molestia sustinenda, imò interdum in sudore & sangvine dimicandum fuerat. Qui molestus cursus non aliter finitur, qvam per mortem, qvâ, loquente B. Gerhardo ad h.l. ab omni molestia, ab omni adversitate, ab omni labore, quem in hac vitâ sustinuerunt, ad summam perfectissimamq; quietem in Domino morientes perveniunt, perfectaq; atq; indeſinenti latitiam coronantur.

§. XI. Consideratâ itaq; beatitudinis *privativa* delineatione, *positiva* jam aggredienda, de qvâ seqventia textus verba: τὰ ἔργα αὐτῶν οὐλαθεῖ, μετ' αὐτῶν, *Opera autem eorum sequuntur cum illis.* Grotius ad h.l. dicit: melius esse legi: τὰ τὸ ἔργα, qvomodo & Vulgatus, qvam τὰ ἔργα. Imò & ἔργα, pro τὸ fumi, nec semper adversativam particulam esse, vult Maldonatus, & cum eō Beza, consentiente Piscatore. Alii conjunctionem copulativè scribunt & interpretantur. Hinc & Gatakerus per: *Sed &*, ac si mantissa loco hoc priori ἀγαπαύσεως beneficio accederet. Nos potius sensum adversativum, ceu magis vulgarem & consuetum, retinemus, ne quiete à laboribus prænominatâ, idcirco censeantur opera piorum omnia inutiliter esse peracta, nec vel bona, vel mala in morte amplius qvemcunq; usum habere. Per τὰ ἔργα αὐτῶν, *opera eorum*, sc. mortuorum in Domino defunctorum, non intelliguntur opera mala, videlicet mundi & carnis, qvæ fugiunt cane pejus & angue; Sed bona atque laudabilia, per gratiam Dei, viresq; concessas, perpetrata. Plerique τὰ ἔργα heic metonymicè interpretantur, de operum effectu & fructu. Sic Pricæus in Obs. ad N.T. per: τὰ ἔργα intelligit mercedem operum. Grotii mens observante Calovio est: τὰ ἔργα ponit pro: *memoria recte factorum, quæ pacem conscientiae conciliant.* Quem verò sensum vix ciliciam probatum iri, scribit Gatakerus, siq; videm in hominibus memoria malorum perinde est, & nonnumquam major atque tenacior. Beza putat, indigitari hic, fructus operum esse proœmia, qvæ B. O. seqvuntur, Hebræorum more, qvi sic **לְפָנֶיךָ** usurpent. Idem sentit & Dunsus. Nec in diversum abit Cocceius, fructus laboris & mortis ipsorum hic innui suggerens. Addit tamen simul, intelligi cum: vitæ gloriose consecutione conservationem verbi Dei ap. posteros, & multiplicationem credentium, coll. El. LIX. o. LX. 22. Cornel. & Lapide, ut & alii Pontificii,

T. 28

τὰ ἔργα hic denotare B. O., afferere non verentur, ut modo quid habent, quo suam hypothesin: mortuos in purgatorio B. O. sublevari, quod eorum opera sequuntur eos, pallient. Et quod opera ex dignitate & meritō profluant, quod tamen nunquam hinc exculpent Papistæ. Nos autem iis rectius adjicimus calculum, qui literæ sine tali fuso inhærent, siquidem verba per se clara sunt, & ejusmodi loquendi formulæ alibi occurunt, utpote Act. X. 4. ubi eodem termè sensu de Cornelio legimus, ejus orationes & eleemosynas ascendisse in memoriam coram Deo. Adjici huc etiam meretur Apoc: XIII. 5. Ita opera hic memorata non alia sunt, quam ipsa, quæ in hac vita peregerunt, illaque tanquam fidei, pietatisque testimonia etiam in cœlo permanent. Non refragabiniur tamen, si mediate & consequenter simul cum D. Calovio opera confessionis & celebrationis nominis divini, sanctitatis item & justitiae DEI; vel cum B. Gerhardo, merces gratuita operum, vel cum Cluverio, ipsa operum continuatio involvatur.

§. XII. Atque sic tandem opera in hoc mundo exercita, tanquam pietatis fideique signa, in Christo obdormientes comitari & sequi, Spiritus fatetur, quando verba ultima dictum nostrum ita finiunt: ἀλλαζεται μετ' αὐτῶν, sequuntur cum iis. De verbo ἀλλαζεται ejusque constructione μετ' αὐτῶν certant inter se Critici. Nobis brevitatis studio verbum ἀλλαζεται per: sequi, transfertur, nec emphasis in Præpositione μετι quærimus; cum communiter verbum vel cum Dativo vel cum Genitivo additâ particulâ μετι, s. ὅπιστω, construatur, ne quidem loco Matth. X. 38. excepto, in quo Vorstius Hebraicum reperiri statuit, quem vero refellit Vitrina in Animadv. ad Vorst. p. 247. Conf. Luc. IX. 49. Apoc. VI. 8. & loca alia. Grotius perperam verbum ἀλλαζεται sæpe Accusativum sine præpositio- ne adsciscere, interdum præpos. ὅπιστω subnexâ, pronunciat, ut e. gr. i Reg. XIX. 20. Et XLV. 14. Ezech. XXIX. 16. Cum notante Markio, cum Accusativo nunquam inveniatur. Curiosior in verbi ἀλλαζεται interpretatione fuit Gatterus, cum perquam operose *comitariam* præ: *sequela* urget. Causatus, descendere ab a abbreviato, ex αἷμα & κέλευθος, *Via*. Verum, cum comitari & sequi aut unum aut parum diversum habeant significatum, & comites a tergo necessariò sequuntur, supervacua subtilitas illa videri queat. In constructione μετi Mulerius magnum latere momentum existimat, ut præmii cœlestis donationem presentaneam, absq; ulla in diem aliquem futurum comprehenditione indicet, repræsentetque adeò cum ipfis nemum immediatum atque indulsum.

§. XIII.

QVI IN DOMINO MORIUNTUR.

§. XIII. Ne autem sensus, licet aliquatenus jam clarus sit, maneat incompletus, meritò reqviritur, solidam atqve integrā qvandam, sequentem in modum institutam, submittere paraphrasin: *Beati sunt mortui morientes in Domino ab nunc*, i.e. illi omnes, qui ex hac vita in vera fide, Christo atqve merito ipsius innixa, & in confessione Christianâ constanti decesserunt, discedunt, & discedent, statim ab eo tempore, qvo mortem obierunt, beati sunt, & ptopterea etiam ut æterno fruentes gaudio tales jure merito prædicandi. *Næ dicit Spiritus*, i.e. Spiritus Dei Sanctus, ut Spiritus veritatis, hoc, ut certissimum qvid testatur & asseverat; *Ut requiescant ex laboribus suis*, h.e. ut, ceu liberati ac exempti ab omni molestia hujus mundi & vitæ, qvieta summa gaudeant. *Opera verò eorum seqvuntur cum illis*, in conspectum qvafsi DEI veniunt, à qvo & gratuita prœmiorum opera, tanquam fidei, pietatisqve testimonia, sunt reportaturi.

§. XIV. Dicto illo Apocalypticō qvoad Exegetin brevissimè saltem considerato & repræsentato, paraphrasiqve qvadam ejus sensu completo, ipse nunc instituti nostri scopus repræsentandus est. Innotescet verò ille, sepositis nunc omnibus aliis, qvæ ex tractatione textus nostri deduci poterant, doctrinis, seqventi ex qvæstione: *An salvâ conscientiâ, salvô Ministerio, quo imprimis Ecclesiarum Ministri funguntur, salva pietate, salvâ fidei analogia, sine reprehensione, sine scandalo, sine læsione veritatis Theologicæ & Biblicæ, promiscuè omnes, vel in nostrâ solum Ecclesia, vel in Calviniana etiam & Pontificia, vel in quibuslibet aliis, demortuos vulgari loquendi forma beatos, seelig/ vel, qvod novo loquendi genere idem est, Gottseelig appellare queamus?*

§. XV. Ut qvid in qvæstionem propriè veniat, paulò clarius oculis objiciatur, qvædam necessariò distinctiones erunt nobis præmittendz. Atqve primò, palam est, demortuorum qvosdam in Ecclesia verâ, qvam à reformationis auctore vulgo Lutheranam vocamus, alias in falsâ, qvô nomine separati à nobis publicis confessionibus coetus veniunt, qvales sunt Ecclesiæ, Pontificia, Calviniana, Sociniana, Arminiana, & varii generis fanaticæ, vixisse. De his autem qvæstio nulla nobis futura est, nisi forte ab adversa parte occasione disputationis inter nos intercedentis eò fuerimus pertracti. Supponitur enim à nobis, eos, qui diversam ab Ecclesiâ nostrâ religionem seqvuntur, verâ illius fidei, qvæ unicè salutem

C

adferit,

DE BEATITUDINE EORUM,

ad fert, doctrinâ destitui; cumqve qvicunqve non crediderit salvus futu-
rus non sit, qvousq; in infidelitate persistunt, inqve ea moriuntur, salutem
neqvaquam adipisci, atqve adeò post mortem beatos prædicari sine hy-
pocriseos aut indifferentiismi suspitione non posse. Eqvidem non ne-
gant nostrum partium Theologi, complures falsarum religionum con-
fessores, qvamqva in loco suæ religioni addicto, manentes in externo
illius cœtu, ex hâc vitâ decedant, salutis tamen posse fieri participes, si
intra se se graviores illius errores agnoscant, cæteris verò mediis ex er-
roribus illis eluctandi jam destituti & in simplicitate animi citra contu-
maciam Christo adhærentes, occasionem haud inveniant, se ex loco &
cœtu heterodoxo surripiendi. Sed ubi ejus rei indubitata notitia nos de-
stituit, & verò, qvi in cœtu heterodoxo vitam claudit, in illius cœtus fide
mortuus esse præsumatur, nefas est, qvemcuncqve in talis Ecclesiæ com-
munione decedentem, beatum à nobis prædicari, ni i velimus sanctissi-
mam fidem nostram prostituere, & cum infidelibus unum jugum du-
cere.

S. XVI. Constat itaqve, eos tantum à nobis beatos prædicari posse
& debere, qvi in verâ Lutheranâ religione vitæ faciunt finem. Jam verò
hos ipsos duplicis iterum generis esse, omnibus notum est, & perspe-
ctum, pios & pœnitentes, qvi Christum non ore tantum protentur, & ex-
ternam sanioris doctrinæ professionem edunt, sed qvi verâ vivaqve fi-
de Christum Salvatorem generis humani unicum apprehendunt, eumqve
cum Patre & Spiritu S. ut verum Deum agnoscunt & adorant. Joh. XVII.
3. fiduciam firmam in hunc Deum Trinunum collocant, vitam quoqve
Evangelio dignam ducunt, Deoqve verè placere modis omnibus adla-
borant. In qvâ fidei doctrinâ & vitâ, si ad extremum usqve hâitu[m] per-
severant & obdormiunt, vel actâ certè ante finem vitæ, si illa antea proba-
non fuerit, pœnitentiâ, hinc decedant, beatos omnino esse prædicandos
asserere haud dubitamus Dantur verò in Ecclesiâ nostrâ & impii iique in
flagranti peccatô morientes, qvi per totam vitam amarunt mundum, &
qvæ in eô sunt, i. Joh. II. 15. notorie ex peccatis in peccata proæretica pro-
lapsi, eorumq; seria pœnitentia, ne qvidem sub vitæ finem ducti. Qvâ im-
pietate cu[m] Christum Servatorem omnium hominum de novô qvali cru-
cifigant, Hebr. VI. 6. Deum Patrem sibi iratum reddant, Spirituiqve S. in
ip's operanti malitiosè resistant, Act. VII 51. nec verò vel verbis, vel bene-
ficiis à viâ ipsorum malâ revocati à peccatis desistant, sed pra fracte in illis
perseverent, nec vel in extremâ mortis horâ ullum veræ conversionis
indi-

indictum edant, his nefas omnino & impium est, beatitudinem encomio nostrō post mortem adscribi. Idque manifesto Scripturæ exemplo, quæ de Judâ in præsenti notorioque peccatō vitam finiente: *abiiit, inquit, in locum suum.* Act. I. 25.

§. XVII. Sed nondum cautelarum distinctionumque satis est, ut controversiæ status ritè constituatur. Cum alterum de alterō dicitur & prædicatur, nexus prædicati cum subjecto aut certus nullique dubitationi obnoxius est, aut credulitate tantum, probabilibus rationibus suffultâ, nititur. Cùm de Cajô, vicinô meo, prædico, bonum esse virum & pietati dedicatum, prædicatio est, non veritatis immotæ, cum in animum ipsius introspicere non possum, sed præsumptionis admodum probabilis, cum mihi videatur justè & humaniter erga quoscunq; se gerere, & templorum indefessâ freqvntatione animum pietati addicatum omnibus demonstrare. Quo tamen non obstante falli possum & hypocritam boni piique viri axiomate condecorare. At quando de Sempronio prædico, iustum versus me esse virum, vel in me meosq; beneficium, prædicatio est, non præsumptione nitens, sed veritate, cum indubitatò inibi de illō constet, id quod meum est, mihi non tribuisse tantum, sed beneficiis quoque me & maximis & plurimis affecisse. Cùm de iis demortuis, quales superiore §. descripsimus, beatitudinem prædicamus, prædicatio nostra non omnimodæ certitudini innititur, sed præsumptioni probabili. Ut quemadmodum in civilibus quilibet præsumitur bonus, donec probetur contrarium: ita in sacris quodlibet Ecclesiæ nostræ membrum, e& modō se habens, quemadmodum superius descriptum est, præsumitur beatâ morte obiisse, consequenter beatum prædicandum esse, donec de contrariō ex certioribus indiciis constet.

§. XXIX. Denique & hoc adjiciendum est, hujus ipsius præsumptionis certos dari gradus, ut unum probabilius sit alterō, & vel majori præsumptione nitatur, vel minori. Quis enim dubitet, de uno moriente plures habere nos causas credendi, quod in Dominō sit mortuus, quam in alterō? Probabilissimè id creditur de eo, qui totâ vita suæ tempore pietati, quantum nobis & universæ Ecclesiæ constitit, etiam in ipso lethali lecto, deditus fuit: quantumlibet nec hic certitudo sit infallibilis, cum omnis homo sit mendax, Ps. CXVI. ii. ad extremum usq; vitæ halitum, nec quisquam nisi Deus interiora introspicere & cor penetrare possit, Jerem. XVII. 9. 10. Alius probabilitatis gradus est, quando quis, si non in summo pietatis gradu vixerit, à peccatis ramen gravioribus abstinuit

& honestè vixit. De quo probabile est, in fine vitæ, cum hinc **decedendum** esse animadvertisit, totò se animo ad Deum convertere, & fiduciam in Christo salutarem concipere, adeoq; in Domino mori. Ratio est, qvia dum non tot habet impedimenta intra animum suum, divinos motus, per verbum in ipsō vel iectum, vel à Ministrō ipsi ingestum, admittendi ac is, qui in peccatis gravioribus habitum contraxit ac consuetudinem, habitus vero juxta regulam Philosophicam difficulter sit mobilis. Diversus ab hoc est probabilitatis gradus, utroq; superiori debilior, cum quis pleroru[m] iudiciō impiè vivit, & quamquam nonnunquam pietatis exercitiis, utpote orationi, verbi divini auditui, sacramentorum usui & similibus, qualemcumque impendat operam, in his tamen vulgo pro hypocrita, in ceteris impius habetur. Qui tamen in fine vitæ, quantum ex externis indiciis colligere licet, admonente & freqventer eundem excitante Ecclesiæ Ministrō, pœnitentiam agit, & inter devota suspiria & preces ex hoc mundo discedit. Nam & hic probabiliter in Domino moritur, qvia aliud ex externis indiciis pœnitentiæ np. demonstratione, colligere non possum. Cum nemini mortalium, nec *impi* quidem *morienti*, Ezech. *XIX. 32.* Divina gratia, adeoq; pœnitentiæ janua sit præclusa. Est & alius probabilitatis gradus extremè neinpe impiorum, qui nullò indicio externo in oculos incurrente, pœnitentiam agunt, tamen, viâ ordinariâ, bono cum iudicio, mit gutem Verstand moriuntur. Insimus præsumptionis est hic gradus. Quamquam in tali spes salutis exigua sit, tamen nec omnino est nulla. Nam & nobis etiam non advertentibus animum suum ad Deum elevare, & actâ pœnitentiâ in Christum antequam moreretur credere potuit. Est enim cor hominis, mutabile & inperscrutabile. Jerem. *XVII. 9.* Quidam denique nec huic præsumptionis gradui locus est, sed quis in flagranti peccato notoriè moritur, ubi nec cogitationi amplius ulli locus est, utpote in duello. *da Knau und Faß eins ist.* De his ne insimâ quidem probabilitate dicitur, aut dici potest, quod in Domino moriatur, atque adeò sine grandi scandalô beati a veris Christianis prædicari, neque possunt, neque debent.

§. XIX. Patet ex his omnibus, non refragari Christianæ religionis Sanctitati, aut hominis verè pii officii, si suæ confessionis confortes, qui quocunque mortis genere, excepto illo, quod indigitavimus, ultimò, hinc decedunt, quod & vulgaris atque quotidiana consuetudo præ se fert, ex charitatis Christianæ præsumptione beatos prædicemus. Ut adeò quæstio, supra a nobis proposita affirmanda omnino sit, dicendumque : *Salva utiq;*

QVI IN DOMINO MORIUNTUR.

utiq^z conscientiâ, salvô Ministeriô verbi, quô Ecclesiarum ministri funguntur, salvâ pietate, salva fidei analogiâ, sine reprehensione, sine offensione bonorum, sine la^sione veritatis Theologicae & Biblicae, omnes in Ecclesiâ nostrâ demortuos, exceptis iis, quorum mors notoriè nobis omnem salutis spem adimit, iis tamen cum cautelis, quae suô loco adferemus, vulgari loquendi more BEATOS, & Germanorum idiomate, Seelig quodq^z recenter de Regibus, Principibusq^z usurpari cœpit, Gottseelig ex charitatis Christianæ, suis fundamentis nixa, præsumtione, prædicari posse, &, postquam consuetudo semel invaluit, nec sine infirmorum offensione mutari potest, omnino debere.

§. XX. Comprobat hanc assertionem (1) Dictum Johannæum, fusè à nobis hactenus consideratum: *Beati morientes in Domino à nunc,* seu ab ipsô discessus sui ex hâc vitâ momentô. Si enim, qvi in confessione Domini sincerâ & adeò fiduciâ in ipsum positâ moriuntur, ab ipsô tempore excessus sui è corpore beati sunt, etiam ab illô ipsô tempore beati prædicari possunt. Nam juxta Philosophorum regulam: Modum eslendi seqvitur modus prædicandi. Ut autem in aliis propositionibus universalibus, ubi de specialibus subsumptio instituenda est, eâ vel immotâ veritate nititur, vel præsumptivâ. Utpote cum Paulus pronunciat: *Quicunq^z totô corde credit, justificatur, qui verò ore confitetur, salutem consequitur;* Act. X. 10. tum quando de ipsô Paulô, cæterisq^z Apostolis prædicatur, qvod salutem consecuti sint, qvia in Christum crediderint & eundem ore coram totô mundô fuerint confessi, Marc. XVI. 20. 2. Tim. IV. 7 & prædicatio beatitudinis, de ipsis facta, certa est & infallibilis, qvia revelationi, qvæ mentiri non potest, Malach. III. 6. innititur. At quando eadem beatitudo de qvibuscunq^z aliis, in fide & confessione Christi morientibus, prædicatur, prædicatio qvidem non est omnimodo certa & extra omnem dubitationem posita, qvia qvamq^z confessio qvidem Christi externa in oculos auresq^z incurrere, adeoq^z per ipsos sensus certò & indubitato nobis innotescere possit, confessionis tamen sinceritas & fides, qvæ res est intra animum consistens, non nisi per externa signa, qvæ fallere possunt, se manifestat, itaq^z de nemine hominum circa omnem incertitudinis metum beatitudinem prædicari posse ultrò intelligitur. At qvia tamen signa internæ rei externa, rem ipsam pro ratione signorum vel probabilissimè, qvam certitudinem nonnunq^z in mo-

DE BEATITUDINE EORUM,

salem appellant Philosophi, vel probabiliter certè, probabilitate vel maijore vel minore, ad extra produnt, prædicatio quoq; beatitudinis, de iis, qvi in Domino, signis externis hoc testantibus, moriuntur, eâdem probabilitate, qvâ in Domino moriuntur, institui potest. Jam verò Christiani in nostrâ Ecclesiâ omnes veram fidei doctrinam ore externô confitentur & credere se in Christum, fiduciamq; adversus peccata antegredientia in meritum Servatoris sui, præviâ pœnitentiâ, se unicè collocare vel verbis, vel signis aliis, majorem minoremq; præsumptionem facientibus, moriunti testantur, ubi verò nulla testimonia externa adsunt, ex doctrinâ antea in Ecclesia nostrâ imbibitâ, qvam ipsi mortis terrores in animum ipsi probabiliter revocant, pœnitentiam delictorum suorum agere & merito Christi unicè incumbere ex spe Christianæ charitatis præsumuntur. Ergo ex eadem spe beatitudinem de ipsis prædicari non tantum absurdum non est, aut impium, sed Christianæ doctrinæ regulis usq; qvaque conueniens.

S. XXI. Confirmat hoc argumentum (II) ipsa charitatis Christianæ indoles & natura, qvam partim generatim describit Apostolus 1. Cor. XIII. 7. *quod omnia speret & omnia credat, ἀλλὰ τὸ μαλον*, malum quidlibet de qvolibet non præsumat, partim verò specialiter in Ecclesiæ ministrō, hanc ipsam omnia de auditoribus suis sperandi, omnia credendi, neq; de qvolibet etiam in extremo vitæ agone malum suspicandi virtutem gravibus verbis suo exemplo commendat. Philip. I. 6. *Persuasus sum, inquit ad Philippenses suos, quod qui incepit in vobis bonum opus, perfecturus quoq; illud sit ad diem usq; Jesu Christi.* Vox mea id est usi Scripturæ persuationem qvamcuncq; significat, sive ea nata sit ex apodicticis, s. ex vero similibus argumentis. Qvamq; verò h. l. de certâ & immotâ persuasione, ut *ἐν γῇ πέπεισμαι*, Rom. II. 9. accipi, ex firma Pauli persuasione de operatione divinâ in Philippensibus intelligi posset, qvod communionem eorum in Evangelio divinâ suâ virtute, quantum in se est, promoturus eslet, tamen non desunt rationes, qvæ vocem de persuasione animi Paulini, ex charitate in Philippenses & spe de illorum constantiâ conceptâ proficisci, intelligendam esse moneant. Ita Lutherus: *Ich bin desselben in guter Sübericht.* Consonatq; seqvens versus, in qvô *justum esse*, ait, ut ita de ipsis sentiat, utiq; qvemadmodum

dùm

dum in antecedente versu expreſſerat, qvod Deus iſis, nempē non repugnantibus, ſed divinis motibus locum relinquentibus, bonum in iſis opus fit conſummaturus. Ad qvid enim aliud τὸ τρέπο referretur? Nec repugnat, qvod τὸ Φρονήν, h.l. qvia non cum ὅμιλοι, ſed cum ταῦται conſtruatur, non per ſapere, ſed per curare fit exponendum, (cui ſententiæ ex Flacio Calovius quoq; ſuffragatur) rectè enim H. Stephanus in Lexico ſ non arridet significatio vocis Φρονήν, cum per curare vertunt, quum hanc ſignificationem vix ullò aliis auctoris exemplō probari poſſe exiſtimem. Certè loca N.T. omnia ita ſunt comparata, ut per ſapere vel ſentire commodiffimè reddi poſſint, qvanquam nonnunquam, materiæ indole id reqvirente, ſenſum ſeu judicium animi cura ſpontè infeqvatur. Ut adeò his ſuppositis id dicere velit Paulus: Perſuatum ſe ex variis boni Philippeniū animi indiciis eſſe, DEUM ita bonum iſiū opus, qvod in iſis per Christianiſmi plantationem cœperit, ad perfectionem deductum eſſe, ut iſi virtuti divinæ, id effecturæ, locum libentissimè relicturi ſint. Atq; ut τὸ hoc ipſum de iſis ſentiat, ſapiat, judicet, & quum eſſe. Habere enim ſe illos ob cognitam ſibi pectoris iſorum integritatem in iſo corde ſuo. Non puto, quemquam amplius, circumſtantiaſ hujus textus ita evolutis & conſideratis, de iſiū ſenſu dubitare poſſe. Ecce verò, ſperat A. poſtulus τὰς πάντας, omnes ac ſingulos ſuos auditores, qvos inter non omnem omnino partem inter electos fore non ignorabat, Matth. XXII. 14. ſalutem aliquando Dei virtute conſecuturos eſſe, quia ex ſpe optima excludere ne unum quidem à futura magni illius diei beatitudine volebat. Id ſi Ecclesiæ miſter de omnibus auditoriibus ſuis ioperat, quātò magis, ut idē ſperent alii quicunq;, fas & & quum erit?

S. XXII. Accedit III. Argumentum, huic admodum affine, ab Ecclesiæ miſtri officiō desumptum. Qvod ſingulari cum εὐφόρῳ in com- mentariō ad locum paulo ante conſideratum repræſentat gravifimus Ecclesiæ noſtræ Theologus, D. Balduinus. Ibi enim format quæſitionem: *An miſter Ecclesiæ de nullius auditorū ſuorū ſaltute dubitare debeat?* Quam dum affirmat, conſiderare jubet primò, cuiuslibet Ecclesiæ miſtri votum eſſe cum Nazianzæno: *Utinam nemo pereat!* Qui enim Pater populi, quem per Evangelium genuit, non optima preceſtur liberis ſuis? Qui iptorum felicitati invideat? Deinde prodiuit quotidianas miſtri pro ſalute omnium oviuum ſuarum preces, in quibus exemplo præiit Paulus, qui tribus annis continuis, quō miſteriō ipſe Ephesi fungebatur,

non

non ceflavit, dies noctesque cum lacrymis orando instare pro *enī ergo*, unō quoque ipsoram, etiam perditissimō, etiam desperatissimō. Recte enim *Augustinus*, Libr. i. Retract. c. XIX. De quocunque pessimè in hac vita constituto non est utique desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur. Urget porrò, quod minister Ecclesiæ non facile male ominetur. Nihil enim saluti obstare, nisi infidelitatem & finalem impœnitentiam. Deum autem pro immensa sua misericordia etiam extremum spiritum trahentibus cor tangere & ad se trahere posse. Nec ideo eos etiam in individuo, quos Scriptura quatenus tales in genero damnat, mox damnatis accensendos esse. Recte iterum *Augustinum* dicere: *Pœnitentia aboleri peccata indubitanter credimus, etiamsi in ultimo vitæ spiritu admissorum pœniteat.* Monet denique nemini peccantium adulandum esse, peccantes è contra seriō objurgandos, ut à diaboli laqueis resipiscant. Ex quibus denique concludit: *Ministrum Ecclesiæ de auditoribus suis sperare optima.* Nam quibus salutem seriō optavit, pro quorum salute ardenter oravit, de quibus non facile mali quid ominatur, quos seriis exhortationibus & monitis ab exitio suo retraxit, quomodo de illis non optima quæque sperare possit? *Cum præsertim promissionem habeat, se non laboraturum frustra, preces quoque & suspiria suan fore irrita?* Constat ergo ex dictis, pastores, si hoc modo cum auditoribus suis conversentur, de nullius salute omnino dubitare debere, quam diu non *MANIFESTA incredulitatis aut impœnitentiae signa apparent.* Si verò ne Ecclesiæ quidem Minister, qui tamen singulorum auditorum suorum, etiam flagitosissimorum, etiam eorum, qui in flagrantibus peccatis, ad extremum fere usque Spiritum, dicente *Augustino*, vixerunt, accuratiorem præ cæteris notitiam habet, de cuiusque salute omnino dubitare, de omnibus singulisque benè sperare debet, quidni eandem spem habeant cæteri Ecclesiæ cives omnes? De cuius verò salute non dubito, sed benè spero, eundem nihil impedit, à me quoq; ex eadem spe Beatum prædicari.

§. XXIII. Adeò IV. pietati & æquitati conveniens hic mos est, ut eundem receperint non Ecclesiæ tantum apud Christianos, extra Fanaticas pleræque, sed ejus vestigia in ipsismet ab omni fide deviis Judæis atque gentilibus reperiantur. De Romanâ & Calviniana Ecclesia res nota est. Judæi suorum doctorum nunquam faciunt mentionem nisi additō bea-

titudinis titulo; זְכַרְוּ נִמְמָה לִבְרָכָה, *memoria eorum sit in benedictione*, ex Prov. X. 7. quo non tantum ad bonam in hac vita apud se met ipsos famam respiciunt, sed simul ad felicem demortuorum statum. Nam vox בָּרָכָה, *benedictio utrumque significat*, unde & ipsius Dei apud eos talus est: בָּרוּךְ הוּא הקדוש Sanctus benedictus ille, i. e. a nobis ob beatitudinem suam laudatus. De Græcis gentilibus testatur Suidas in voce μακάρος, quod τας ιεθνετας i. e. demortuos vocaverint μακάριτσες beatos, additque ex ipsorum sententia rationem: ὅπις σὸν ἐπι αἰθάρωνται πνεύματα, quia nullum amplius sanctiunt malum. Idem observat, quod Dorienses mortuos vocent Ζαυτελας, tanquam μέλισσας μεριδας ήδη κεκοινωνητας, melioris portionis compotes factos. Additque Suidas: μακάρειον propriè esse Deum, τὸν τοῖς ἀγαθοῖς πάντα πόνα in bonis perpetuo versantem, sed qui tamen μετέδωκε ὁ μεγαλόδωρος. Οὐούχατο τοις εὐσεβῶς Ζεσιν, tanquam magnorum donorum dator pro sua munificentia pie viventes fecerit participes hujus nominis, ut nempe pariter dicantur μακάρειοι. Nec minus Menander apud Stobæum:

Διὰ τῶντα γάρ τοι καὶ καλέντα μακάρειοι.

Πᾶς γάρ λέγει τοις, ὁ μακάριτης οἰχέται.

Καζέδαρία ευδάμων, "οτ' οὐκ αἰδάσσεται.

Propterea etiam vocantur beati.

Nam omnes ita loquuntur: beatus discessit.

Obdormivit beatus, non amplius tristabitur.

Unde & Hesychius vocabulum μακάριον exponens: ὁ μακάριος, ait, ὁ νε. κρός, Beatus vulgo idem est, quod mortuus. Nec apud Græcos tantum, verum etiam apud Latinos eandem consuetudinem obtinuisse Ammianus Marcellinus testis est, Libr. XXV. Cùm enim Julianus Imperator Anatolium quereret, officiorum magistrum, beatumq; esse Salustius respondisset, ille intellexit occisum. Adeò itaque vulgatum fuerat, beatorum encomio demortuos honorare, ut beati demortuique nomina ιερουσαμενα vulgo esse censerentur. Atq; in eundem sensum Horatius Epod IX. de anu, quam mori exoptabat: esto beata, inquit. Et Satyra IX. libri 1. de eo, cui omnes consanguinei per mortem fuerant erepi: omnes composui felices, ait. Debeo hæc ex Gentilibus loca Georgio Crastro in Phosphorus Græcarum vocum §. 636. Pertinet huc quoq; quod de Causianis retinet Nic. Damascenij in Excerptis:

D

grnd

quod eos, qui in lucem eduntur, deplorest, qui autem è vitâ excedunt, eos beatos judicent. Et Chilonis sententia: τὸν θυγάτην μὴ κακολογεῖν, αλλὰ μακαρίζειν, mortuo non maledicendum, sed beatum esse predicandum, apud Camerarium in Hor. Succis. Et illa Plutarchi in Solone: Commendatur lex solonis, quae maledicta vetat in defunctos congerere. Est enim pius, putare eos, qui decesserunt sanctos. Abstinere ab iis, qui non adiuncti, justum, & civile, odii tollere aeternitatem. Tantæ modestiæ fuerunt gentiles, ut post mortem & eos, qui odiis rixisq; cum concubibus suis, dum viverent, impliciti, vitam duxerant nequaquam forte laudabilem, laudandos tamen esse ex piâ spe decernerent. Qvantò magis id faciant Christiani, qui, quod ignoraverant gentiles, etiam sceleratissimos quosvis intercedente vel sub mortis agonem pœnitentiâ & fiduciâ in Christum posuit, remissionem peccatorum omnium norunt conseqvi, ut ne quidem ulla amplius eorum memoria apud DEUM remaneat? Ut adeò juxta Christianorum disciplinam, nec impium sit, nec inceptum, sed spei Christianæ conveniens, si impuros etiam atq; per omnem vitam profanos, si Christiano modô fuerint mortui, ut pœnitentia de iis quocunque modo presumi possit, beatos prædicemus, neq; eorum peccatorum reminiscamur, quorum Pater noster cœlestis oblitus est.

§.XXIV. Est deniq; V. hic mos ob ipsam sui antiquitatem venerandus. Quamquam enim ex summâ antiquitate non nisi indicia quædam hujus consuetudinis adferre possumus, ea tamen ita comparata sunt, ut saltem eandem non omnino insuetam, si non solennem & universalem, fuisse arguant. Ita Phæbadius, Agennensis in Gallia. Seculo IV. vel Episcopus, vel Diaconus, libro contra Arianos, quem C. Barthius aureolum vocat, quicq; eundem notis suis illustriorem reddidit ubi de Episcopis, Nicæ in Concilio illo celeberrimo convenientibus, agit: quid, inquit, egistis, ô beatæ memorie viri, qui ex omnibus orbis partibus Nicæam fuistis congregati? Planè ut hodie etiam loqui solemus. Nec minus Philastrius, Brixensis in Italâ eodem seculo Episcopus, celebris libelli de Hæresibus Scriptor, ubi hæresin LXVI. quæ est de Arianis, recenset, Arianos ait ab Ario Presbytero Alexandriæ civitatis, qui sub Alexandro Episcopô bona memoria fuerit denominatos esse. Bonæ, inquit, memorie. Quod juxta hodiernum etiam stylum cum beatâ memoria prorsus coincidit. Notatq; ad hunc locum idem Barthius. Lib. XVI. Adversar. c XVI. Inde liquet, de orthodoxis hoc solum dici suetum, cum de Alexandro id in oppositione ad heterodoxos dicatur. Qvo verò tempore recentiori ætate in universalem usum in nostrâ Ecclesiâ mos ille evaluerit, id eqvidem dicere difficile fuerit. Sufficit ex Ecclesiâ Romanâ, ut plura alia, utpote ritum trinæ in baptismno alper-

aspercionis signi item crucis in administratione SS. Sacramenti adhibendi, & innumera alia, qvæ innocua prorsus sunt, & ex antiquiori ætate ortum suum trahunt, esse transsumpta. Qvæ, qvia Christianæ pietati prorsus sunt contentanea, summò ex eō tempore Ecclesiæ nostræ consensu, ne undique quidem hactenus homine dubitante, nedum repugnante, ad nos ulque sunt propagata.

§. XXV. Nunc cùm ad eos deveniendum est, qvi ex aliquo tempore morem hunc vel in dubium revocare, vel reprehendere cœperunt, monendum principiō, non unam eosdem insistere viam. Omitio nonnullos quasi privatos doctores, hoc de argumento in Scriptis suis qualemq; dubium etiam moventes. Recentius originem omnibus in hoc argumento dubitationibus dedit immoderatus atq; insatiabilis universam religionem nostram & Ecclesiæ Lutheranæ instituta reformandi pruritus, Theologi de cætero celeberrimi, *D. Speneri*, cuius per omnes fidei nostræ articulos capita signavit gravissimus in Cathedra Lutheri Doctor, *J.G. Neumannus*, Disputatione de Papatu Ecclesiæ orthodoxæ. Ut enim, qvi Pietistarum ab ipso nomen traxerunt, Interesse sectæ suæ in eo perpetuò & sollicitè poluerunt, ut qvicquid videbatur pietatem quocunq; modo promovere, id in scenam, convulsis & in exilium actis veterum Lutherorum doctrinis, moribus tanquam profanis, producerent: ita quoq; cum mos ille beatos prædicandi demortuos promiscue omnes, videretur hominibus improbis occasionem præbere, impietati pro lubitu indulgendi, cum post mortem nihilominus beatis accenserentur, tñni erant, scil. huic mori injiciendi, ut pietas triumpharet. Id tantò animi fervore agendum sibi esse *D. Spenerus* existimabat, ut & poenam, ex more illò formidandam, libello de Beatitudine filiorum Dei allegaret. Verba sunt: Ich halte der göttlichen Gerechtigkeit nicht ungemäß/wo einige wahrhaftig nicht seelig gestorben/Ihnen solche Ebenbezeugungen erwiesen/ und sie noch über die Gebühr in der Predigt heraus gesprochen werden, daß Gott um so stelmehr Qual und Straff davor anthue/ und sie um solche Zeit nur desio ärger gepeinigt werden. Censura inutilem hanc innovationem perstrinxerunt Theologi V Vittebergenses in der Christ-Lutherischen Vorstellung; quam *D. Spenerus* priora repetendo declinare a se conatus est in der aufrichtigen Übereinstimmung/ vindicias vero doctissimas edidit laboriosissimus & immortalis memor Theologus, *D. Deuchmannus* in der abgenöthigten Antwort.

§. XXVI. Deventum hinc ad aliam cum *D. Spenero* controversiam. Cum enim in Consiliis suis Theologicis, Part. I. Art. IV. Sect. XXIV. quæstionem cujusdam: an in prælectione Personalium, qvæ vocant, *Beati* titulum, ut mandatum ipsi fuerat, (erat enim sub Jurisdictione Episcopi.) salvæ conscientiæ exprimere possit? solveret, se quidem, respondit, si ejusmodi

DE BEATITUDINE EORUM,

casu urgeretur, *Beati* axiomati alios qvoscunqve maximorum honorum titulos substituturum esse, de cæterō verò; was das gemeine Leben anlangt, macht es mir weniger Bedenken in der Rede einem verstorbenen Päpstischen / daß prædicat seelig beyzulegen nachdem durch den gemeinen Gebrauch es dahin gekommen ist, daß es nicht mehr anders heisst als einen Verstorbenen wie die Frankosen das Wort Feuer also brauchen / daher es in solcher Redens Art niemand anders annimmt / noch daß ich ihm deswegen die Seeligkeit eigentlich beylegte zu schliessen pflegt. Allegat proprium suum exemplum; Daher ich auch in Frankfurt kein Bedenken gemacht / wie die Nahmen der proclamatorum in der Canzelen aufgesetzt / und den Eltern das Seelig etre begefügert werden alles ungeändert zulesen / ob auch Papisten und Reformire darunter gewesen so ich zwar selten wissen könnte. Imo & rationes product. Quacum prima est: Wir haben auch in solchem Fall über den Gebrauch solches Worts uns desto weniger zu beschweren weil wir auffs wenigste unsern Religions Verwandten solches prædicat ohne Bedenken beylegen / da doch sorglich eben sowohl die grösste Zahl derselben / so wenig wahrhaftig seelig wird / als die offenbahrlich Irrgläubige. Secunda: Nachdem wir solchen Gebrauch bey denen Unseeligen schwerlich abbringen / so frage ich nichts dar nach / sondern achte es vor viel weniger schadlich / wenn das Wort bey solcher Gelegenheit ganz von seinem natürlichen Gebrauch abkommt / und jedermann weiß / es heisse bey solcher Gelegenheit nichts anders als einen Verstorbenen. Tertia denique: Es würde auch nochmahl in dem Gebrauch bey denen Unseeligen niemand schliessen / als preiseten wir damit diejenige alle wahrhaftig seelig / die nach unserer eigenen Lehre der Seeligkeit bey ihrem Leben nicht fähig haben seyn können. Welche Meynung sonst n allein schaden kan und sich viel den Weg zur Seeligkeit so breit und leicht einbilden / daß nachdem auch die so und so gelebet hätten / dennoch seelig in denen Leichpredigten gepriesen würden. Hæc ille, quæ ex parte repetit in der Übereinstimmung. In quæ pariter in der Antwort und Rettung censuram stringit D. Deutschmannus. Quâ de re postea dicemus. Auctor doctissimus mensium Reservatorum, dum de titulo Beatorum mortuis tribuendorum ex instituto agit & Speneriana verba integra adducit, qvid tamen de iisdem sentiat, non dilucide exprimit.

s. XXVII. Qui hunc ducem religiose de cæterō seqvuntur, diversâ ratione sententiam suam proponunt. Nondum mihi constat, an quisquam postremum ejus consilium, quo promiscuè omne omnium religionum demortui *Beati* quidem verbis dicantur, intelligantur autem tantum generatim demortui, comprobarit. De quô tamen ipse dubitavit, an in diversâ religione defunctum *Beati* titulô compellare vellet, id non tantum, qui sincerori Syncretismi studiô tenentur, libentissime faciunt, sed iis præterea, qui conscienter id se facere non posse persuasi sunt, vehementer irascuntur Joach. Langius, Pas. & Director Gymn. Fried. Berolinensis, vir plurimis scriptis clarissimus, Part. V. Censurarum in Innocuas recensiones districtarum, cum memorasset, harum auctores agrè ferre, quod D. Hedingerus in Notis ad N. T. D. Hottingerum aliquoties *Beati* titulo

titulō honorasset: Ich erschrecke, inquit, für die Unart der Pseudorthodoxie, die kein Gedanken träget wie in gemeiner täglichen Rede, also auch sonderlich in Predigten die argsten Weltkinder seilig, ja nach proportion ihres weltlichen Standes oder des præmii, wobl gar für wohl und hochseelig zu preisen, hingegen aber sich und andern ein Gewissen macht, einen nebst der Re literariä umb die Evangelisch Reformirte Kirch hochverdienten, und in seinen Leben gewesenen gottseeligen Theologum mit der sonst so gar gewöhnlichen, und darzu anfss höchste gemisbrauchten Benennung eines seeligen nach seinem Tode anzusühre. Addit postea novam querelam: Es muß ein wunderlich Ding seyn um den Himmel der Pseudorthodoxorum, weil weder ein frommer Reformirter Theologus oder Philologus, noch der liebe D. Spener darinnen einen Platz findet. Sintemahl dieser meines Wissens niemahlen von ihnen in Schriften mit der sonst sehr gewöhnlichen Benennung eines Seeligen beehtet wird. Sondern man wolte auch solchen Beysatz vor euiger Zeit auf einer bekandten Universität in einer Disputation eines Marckischen Magistri, dyp der Censur durchaus nicht leiden, wie mir derselbe, wie ichs anfangs weder konte noch wolte glauben, zu unterschiedenen mahlen anfss theurstes und insonderheit noch mit diesem Umstand versicherte, daß man zu seiner Excusation auch nicht einmahl die Pseudorthodoxe distinction inter Spenerum priorem & posteriorem hätte wollen gelten lassen. Wer treue Gott behüte mich und alle fromme Christen für dem Himm l/in welchem weder der seelige D. Spener, noch ein frommer Theologus Reformirter Kirchen zu finden seyn wird. Ita ille, Alethorthodoxiæ incensus ardore nequaquam vulgari. In Idea verò & Anatome, ut vocat, tanta cum animi impotentia id repetit, ut prope modum in μαστιχα rapt⁹ Pseudorthodoxam rabiem ad mare Balticum inclamat & vesano illius doctores nisi arcessitæ παραγωγες cum plurimis convitiis aliis accuset.

§. XXIX. De promiscuā autem beatificandi, ut ita loqvar, consuetudine, quæ omnium primò monuerat D. Spenerus, non minorem querelam alii passim instituerunt. *Dippelius*, seu ut honestius vocari voluit, *Democritus* libello orco quam luce digniore, quem unparthenische Gedanden inscripsit, hac de re ita concludit: Wenn nur der mit Christo leben wird, der mit Ihm gestorben, wann nur der wird Gott schauen, der seine Heiligung erreicht, wenn der so in dem Herrn sterben will, auch zuvor in Ihm muß gelebet haben, dem wird es freylich bedenklich vorkommen, die Verstorbene indifferent seelig zu nennen. Perstringit hominem celeberrimus *Rumpæus*, in Disputatione Inaugurali.

§. XXIX. Deniq; JCtum dudum celebratissimum, Job. Samuel Stryckium, dixerat summus Sveciæ Germanicæ Theologus, Job. Frider. Mayerus in dem Streit von denen Pictisjen docere in Disputatione de jure Sabbathi: Man solle keinen seelig nennen und nicht sagen, der seelig Verstorbene. Respondit in Apologia JCtus; in disputatione sermonem tantum esse de denunciatione mortuorum profugestu & indistincta beatitudinis de iis prædicatione: Ex qua non possit non maximum oriri scandalum. quando ii, quorum vitam pessimam fuisse interdum toti populo constet, tamen si mortui sint, beati predicanter. Cæterum nec se faverere, ut facile quis damnetur, sed ab utroque abstinentendum esse & rem

DE BEATITUDINE EORUM;

judicio & misericordiae Dei relinquendam. Atque hucusq; controversiam
hanc motum suum habuisse ad meam notitiam quidem devenit.

S.XXX. Priusquam Judicium nostrum de singulis his sententiis, ea-
rumque, quibus firmantur, fundamentis aperiamus, monendum est, ubi
iisdem rationibus pugnant, unaque fidelia duo dealbari parietes possunt,
duplicem a nobis responsum expectandam non esse. Et quidem quod
ad D. Spenerum spectat, verissime de eo pronunciari potest, ita virum, cæ-
teram ingenio judicioque doctissimum, insanum novitatis amore semetipsum
intricare atque confundere, ut in quas sese abdat inconvenientias, haud
intelligere videatur ipse. Nam primò non esse laudabilem hunc morem ait,
*Indem er vielen Anlaß zur Sicherheit gebe/ die daher gedachten/ alle Menschen / wo sie es
eben nicht gar zu grob böse machten/ werden gewiß seelig/weil man ihnen ja solches nach-
spreche; & tamen statim subjicit: Jedoch sehe ich diese Wesse an/als eine solche / die
noch endlich aus der ob wohl schwachen Hoffnung/und Urteil der Liebe/ als lang von eini-
gen das Gegentheil nicht offenbahr bekannt ist/ geduldet werden mag. Qvomodo tole-
rari potest ob spem ex charitate conceptam, eamq; exiguum, quod ad se-
curitatē carnalem latam aperit viam? Cur non potius aboletur, quod exigui
est usus, magnæ seductionis? Quid igitur, inquies, faciendum est teneriorib;
conscientiis, qui ex Christianæ charitatis motivō, quippe quod nimis debile
est, permoveri nequeunt, ut omnes demortuos promiscuè beatos prædicent?
Ich wolte solchen/die sich darüber Scrupel machen/diesen Gebrauch nicht aufzürden. Sed
qvvis scrupulum iis unquam injecisset, si sine novitatis doctore fuisset? Quid verò fa-
ciendum, inquies, cum sis, qui dum à consuetō & antiquō more non recedunt, hoc
ipsò profanæ securitati patrocinantur? Ich habe/inquit, in solhem Fall erkennt/dass
in diesem gewöhnlichen Gebrauch die Leute das Wort Seelig/nicht eben in dem eigentli-
chen Verstand / dass die Verstorbene alle gewiß seelig wären/ nehmen solten/ sondern in
einem gemeinen / vor Verstorbene / wie bey denen Frankosen das Wort Feu gebraucht
wird/ oder auffs höchste von denen man einige Hoffnung der Seeligkeit noch haben wolle/
damit hosse/solle sich nicht so leichtemand daran zubefriegen Ursach finden. Bone Deus,
qvanta hæc in defendendâ novitate desperatio? Mutanda est privatâ au-
toritate vocum propria significatio in nunquam antea auditam. Piâ frau-
de utendum, fucō & tallaciâ decipiendi sunt homines, ut beati quidem præ-
dicentur mortui, sed non intelligantur beati, verum tantum defuncti.
Quid verò, inquies, faciendum, si hæc non procedunt? Respondet: So
wäre zuwünschen/dass der Gewohnheit also gesicurert werden möchte / dass zwar ob man
schon die Todten nicht seelig preise sie doch auch nicht für unseelig anzusetzen wären/son-
dern man es bloß Gottes Urtheil überlassen könnte. Qvam dubius, quam ambiguus
conscientia consultus! Modo tolerandus est hic mos. Modò voces immu-
tandæ & aliter ac sonant intelligendæ. Modò neque beati, neque non
beati prædicandi, sed relinquendi sunt Dei judicio. Quid igitur tandem &
qvô*

qvō pactō vel cuncta ista, vel unum horum in effectum deducendum est? Respondet: Wie es anzugreissen bekenne/dass selnen zulänglichen Rath sehe/ja/wo es nicht mit einer solchen Vorsichtigkeit geschehe/die fast über das gemeine Maß geht/aus der Abstellung mehr Schaden zu besorgen wäre/dahero die Hand anzulegen nicht getraute. Qvæso te per Deum immortalem, qvanta hæc est animi novaturientis confusio? In qvas se versat partes & ubi conqvescat nullibi reperit? Si nullum est in universa officinā Theologicā contra abusum remedium, cur fluctus excitamus? Cur teneris, ut ait, conscientiis crucem figimus? Cur inutili & impossibili, imo ex propriâ confessione damnosæ reformationi non ponimus modum?

S. XXXI. Cœterum vulgaris illa ex pietatis specie orta objectio, quod offensione non careat, omnes demortuos promiscuè prædicari beatos; qvippe ex qvō plurimi ansam accipere ad profanā securitatē facile possint, qvippe qui post mortem qvanticvis illaudabilem beati tamen omnium iudicio cœlantur, tantum non habet in recessu, qvanticum corruptorum modum informatores prætendunt. Nam I. aliud est prætextus, aliud vera causa, aliud, ut Theologi loqvuntur, scandalum acceptum, aliud datum. Qvis verò, si de verâ causaloqvamur, consecutionis nexus est; Lutherani veteres ex spe charitatis Christianæ, quæ cum omnia credat & speret, etiam hoc credit & sperat, impium qvemlibet ex infinitâ misericordiâ divinâ, quæ ne morientis qvidem mortem vult, in ipsō qvasi extremō agone ad Deum conversum esse, & respectu hujus eundem beatum nominant, cujus tamen rei adeò certi non sunt, ut potius credant, maximam hominum partem, qui impiè vixerunt ad externos cruciatus post mortem deferri: ergò ego qvoqve impietati me dedam, qvia pariter ex spe illâ pro beato post mortem habebor, qvanticvis sciam, ob impenitentiam meam ad æternos cruciatus me iri abreptum? Si verò ex vano & iniquo prætextu forma de defunctis loqvendi vel imminutanda est vel abolenda, cur non ob eandem causam universa Theologia nostra & Christiani mores omnes, etiam optimi, innocentissimique, etiam divinis exemplis consecrati, imprimis divinæ misericordiæ universalitas & magnitudo, qvâ evidens est, plerosqve sceleratos abuti, reformantur aut in exilium mittuntur? II. Vix credibile est, qvemquam Christianorum, etiam extremæ improbitati deditum, eo dementiæ devenire posse, ut ex hac loqvendi forma, impietati prætextum qværat; Cum qvotidiè doceatur & inculetur, etsi de plerisq; Christianis, als long das Gegenthell von einigen nicht offenbahr bekant ist/ ut supra loqvebatur D. Spenser, ex universalibus Dei promissionibus sperare possumus, Deum cuiuslibet morituri cor ad extremum usq; halitum pulsaturum esse, Apoc. III. 20.

sui

DE BEATITUDINE EORUM,

32
cui credibile sit, moriturum qvoq; ipsum cordis sui januam eò promptius
Deo recluturum esse, qvò in angultiis libentius ad Deum confugimus. Cf.
XXVI. 16. Pl. **XXV.** 17. tamen summi simul periculi rem esse, pœnitentiam
ad vitæ usq; exitum differre. Syr. **XIX.** 22. 2. 24. neq; spes Christiana in tuto
collocet qvem qvam, qvò minus pœnitentiæ extremo vitæ tempore oblitus
æternum condemnatur. Deniq; III generalis assertio Theologorum nostro-
rum omnes in Ecclesiâ nostrâ demortuos beatos prædicari posse, non exclu-
dit Christianam prudentiam, qm intuitu eorum, vel cum qvibus loqui-
mur, vel de qvibus loquimur, vel a iarum id genus circumstantiarum, ter-
monem nostrum ita muniamus & circumscribamus, ne qvisqvam de verô
sensu propositionis dubitare possit. Qvod etiam qvotidiè fieri videmus ab
iis, qvi cum simplicitate columbinâ prudentiam serpentinam conjungunt,
Matth. X. 16. De iis enim, qvi per totam vitam suam parum pietatis, im-
probitatis multū exercuerunt, cùm moriuntur, ita prudenter loqui solemus:
Der Seelige wie ich zu Gott hoffe/ der Etelige dem Gott seine viele und schweren Sün-
den in Gnaden/ wie ich hoffe/ wolle vergeben haben.

§. XXXII. Omnium autem minimum cum simplici loqvendi forma
mortui beati prædicari possunt, laudationes pro concione tunebres con-
fundи debent. Insipidus enim sit, qvi haud intelligat, aliud esse, bonam
ex charitate & spe extremæ pœnitentiæ de demortui beatitudine, qvam
qvam is vitam haud duxerit Christianorum officio convenientem, opinio-
nem testari, aliud, qvæ laudanda non sunt, in cœlum vehere & qvæ re-
prehendenda sunt, infami silentiō præterire. Ecclesiæ enim minister non
simplici tantum hominis Christiani officiō fungitur, qui memor suæmet in-
firmitatis aliorum nævos non exaggerat, sed tegit & dissimulat, verum cen-
soris Dei publici, qvi peccata populi sui publicè redarguere & ne alii im-
proborum exemplis, imprudenter collaudatis, ad similem profanitatem
seducantur, providere debet, i. **Tim. V. 20.** Qvæ duo studio confundunt,
qvi vulgari sententiæ invidiam conciliare laborant. Qvæ verò de majori
in inferno pœnâ eorum, qvi immerito post mortem è suggestu laudantur,
censet **D. Spenerius**, de iis ita meritò judicat incomparabilis Præceptor meus,
heros in bello adversus Fanaticos ad ipsorum furorem usque invictus, **D.**
Schelvgigius in Synopsi Art. **XXXIV.** Q. V. *Imo hoc vel maxime divinae justitiae*
repugnat, homines post mortem punire propter factum viventium, de quo illi nec
directè, nec indirectè participant. **Ezech. XLIX. 20.**

§. XXXIII. Supereft in Spenerianis consiliis id, qvod de ampliando
Beati nomine, eoq; ex significatu suo nativo in nunquam auditam &
nemine acceptatam notationem detrudendo ex ipso in medium attulimus.
De qvo cum judicium nostrum jam in superioribus tulerimus, nunc de
rati-

rationibus qvoq; tantâ qvidem obscuritate propositis, ut qvis de eorum sensu desperet, dicendum eslet, qvibus ad hoc se consilium inductum esse profitetur. Qvæ verò omnes, nisi fallor, eò tendunt, qvod hoc pacto celer dubium de beatis prædicandis in nostrâ Ecclesiâ indignis, cùm eodem sensu heterodoxis, tûm non minus attribueretur, vi qvippe sua propria, amissa & peregrina planè induita. Alt ut irritum prorsus est viri consilium, ita vana qvoq; sunt, qvibus superstruitur, fundamenta. Qui enim innumera hominum infinitorum capita induci poterunt, ut ad unius viri nutum consiliumq; vocum significationem immutent, inq; novam ac antea insvetam toto orbe conspirent? Nec tamen si vi qvâpiam universi in Christianô mandô homines ad agnoscendum novum beatificandi significatum per impossibile adigerentur, teneræ, qvas vocat ipse Spenerus, conscientiæ scrupulis exagitari celerent, quod cogerentur v.g. Pontificiis, hominibus idololatris, etiam præter voluntatem suam beatitudinem cœlestem adscribere, qui judicio divino jamdiu essent condemnati. Semper enim eorum animis obversaretur vetus verumq; vocis significatum, stimulis eosdem concutiens, & in periculosas anxiasq; cogitationes conjiciens.

§. XXXIV. Jam reliqua, qvæ superlunt, dubia breviori manu solventur. Cum Hottingerus Evangelico Reformatæ religionis Theologus & optimè meritus & apprimè pius prædicatur, horrefeat pariter qvis, qvomodo *Evangelico-Reformatus*, seu ad verum Evangelium, bonumq; Christi de salvandis omnibus singulisq; hominibus nuncium, reformatus, dici queat, qui princeps Evangelii officium, quod omnibus singulisque hominibus, nullò excepto, cum seriâ nec fucatâ intentione, Christi meritum & Spiritus S. gratiam, adeoq; æternam salutem offert, Joh. III. 16. Act. XVII. 30. 31. negat, & ratione maximæ partis hominum in finistrum lævumq; nuncium convertit. Hic ne Evangelicus, hic pius est? Utrum pietas sine verâ notitiâ veræ salutis viæ consistere potest? Non condemnamus Hottingerum, si deletis pœnitentiâ erroribus verâ in Christum fide decessit. Sed eâ spe, qvam adscribimus veram vereq; Evangelicam fidem profitentibus, in ipsi destituti, ne offensioni verum Evangelium amplectentibus simus, ne omnem religionum differentiam tollere & fatali Indifferentismo latam aperire portam videri velimus, Dei eundem judicio relinqvimus. Hæc nempè astuti dæmonis, Libertinismum introducturi, indoles est, ut hominibus persuadeat, in pietate non esse attendendos intellectus errores, sed animi voluntatisq; tantum probitatem. Haud aliter acsi Deus intellectum non creaslet, nec per hoc creationis beneficium eundem ad cognoscendum, credendumq; que, qvæ revelavit, & qvæ ac voluntatem ad facendum qvæ præcepit, obligasset. Eâdem ipsâ ratione moventur, qui D. Speneri nomini Beati titulum adponere refugiunt, ne cum variis ipsius novitatibus, qvæ qvalem nobis à veteri religionem pepererint, omnium oculis obvium est, commercium habere videantur. Qui tamen de ipsius beatitudine, merita ejus in Ecclesiam priora respicientes, dubitare nolunt, si anteq; moreretur, scandalum Ecclesiaz insolenti veteris doctrinæ & institutorum sacrorum dissipatio da-

tum, & immoderatum, erga omne genus Fanaticos, dummodo pietatem præferentes, indulgentiam, qvibus religioso satis zelo nunquam, & nec monitus quidem contradixit, qui tamen ipsum tanquam Numen quoddam respexerunt, & cujus solu[n] silentium compunctionis apud ipsos locum sustinuit, ex quo ipso vel non advertente funestus Indifferens enatus est, Deo serio fuit deprecatus.

s. XXXV. Jam progredimur ad Dippelii cornutum, in quo fidei, qvæ secundum Scripturam unice salutem præstat, nec mentionem quidem ullam imo nec pœnitentia facit, sed salutem & beatitudinem à T[er]tio mori cum Christo, à sanctimoniorum perfectione & à vita Christo digna, unicè suspendit. Sensusque argumenti citra dubium est: Qui cum Christo & propter Christum non omnia sustineat, qui per totam vitam suam sanctitati vitæ non studiat, qui vitam Christi in omnibus haud exprimat, eum beatum prædicandum non esse. Id autem de plurimis in Lutherana Ecclesia per totam vitam perditissimis moribus detis qui tamen & a ministro Ecclesiæ & a vulgo inter beatos numerentur, verum esse. Beatos ergo injustè & immerito prædicari. Sed vero majori propositioni addendum esset, nisi pœnitentia vel sub ultima vita accidat & satisfactio Christi pro peccatis nostris præsumatur, firma fiducia apprehendatur, ii norunt, qui Scripturam norunt. Quam Christi loco crucis passionem ejusque factam nobis imputationem, dum cum Socinianis non negantur tantum Dippelius, sed hanc præterea doctrinam omnium in Ecclesia nostra malorum & profligatissimorum inter Christianos vitæ originem esse contendit, indignus est homo blasphemus, cum quo contentionis ferram ducamus.

s. XXXVI. Postremò quod ad magni nominis Ctum, Job. Sam. Stryckium, attinet, non diffideor, verba me ejus in Disputatione de Jure Sabbathi primò legentem, pariter intelligere aliter non potuisse, quām svadere ipsum, ut a ministro Ecclesiæ, funera pro suggestu denunciante, nemo demortuorum vel beatus prædicetur, vel damnetur. Ceu verba theses ultimæ arguunt. Præstatergo, sine addito, an beatè decesserit an securus, populo simpliciter annunciare, hunc vel illum mortuum esse, atque adeò quod in antecedentibus dicitur, rem judicio & misericordia Dei relinqui. Quod verò nunc video in Apologiâ ad eos tantum, qui pessime vixerunt restringi. Quō tamen ipso dubium solutum non est. Nam ex hac concessione ultrò videtur profluere, rectius esse, si & in communi hominum sermone hoc fiat, cum & hinc non minus ex perverso ministri officio, maximum oriri scandalum conquerantur ii, qui morum nostrorum, qui est unicus propemodum Disputationis illius finis, emendationi operam hodie locant. Præterea, si ex charitatis & spei Christianæ judicio demortui vulgo beati prædicari possunt, (quod videtur Autor concedere) quidni ex eodem judicio & Ecclesiæ minister facere hoc possit? Exemplo imprimis suo Paulo præunte Philip. I. 6. Cui ideo præcepta libertas non est, officio suo, q[uod]a non tantum Christianus sed & minister est, defungi, & quid in vita defuncti desiderarit, ad Ecclesiæ suæ ædificationem expondere. Qui si tacuerit aut vitia converterit in laudis materiam, gravem aliquando supremo orbis judici rationem est redditurus. Atque hoc loca in Apologia allegata Esai, III. 12. & Jer. XXII. 22: quodammodo trahi posse non inficiabimur, quāmquam primus dicente Varentio nostro generalem habeat sensum: Doctores tui, qui ad heram beatitudinem per hiam regiam ducere te debebant, errare te faciunt: Et per hanc beatitudinis simulacra & hera via salutis abducunt. Alter verò juxta Cornel. à Lapide universos è politico pariter & Ecclesiastico statu complectatur, qui pacem & prospera quævis Zedekia promittebant, cum mala ex divinô ei judicio imminerent.

s. XXXVII. Atqui ita oppositionum nebulis omnibus, quotquot ad notitiam nostram devenerunt, discussis, veterem demortuos Beatos prædicandi morem omnino adhuc triumphare & reformationem ejusdem à nonnullis frustra vel tentata vel in scenam productam esse, imo inter inutiles famosi Pietismi molitiones merito referri, in proprioculo esse arbitramur. Faxis Deus, ut ita vivamus omnes, ut aliquando post depugnata perversi mundi certamina Beatorum encomium ab ipso Deo reportemus!

AD
Nobil. & Præcl. Dn. GERBERUM,
Disputationis hujus Auctorem.

Nter novellas morum Ecclesiastis corum reformationes, qvibus singularis pietatis species induita est, non immerito eam innocuæ consuetudinis censuram refers, GERBERE docet. sime, qvâ eos, qvi in Ecclesiâ nostrâ demortui sunt, BEATORUM encomio ex spe Christianæ charitatis honestatē vulgò solemus. Non cuiquam unquam in mentem venuit vel fidem, qvam ex Divino verbo profitemur, vel religionis nostræ sanctitatem violari, si spem votumve nostrum eo amoris documento profiteamur, qui neqve in notoriâ impietate decedentibus salutem adscribit, neqve eos à salutis & beatitudinis spe excludit, qvos Divina misericordia ad extremum usqvitæ momentum felices & beatos esse serio voluit. Tu verò, nisi omninò fallor, clarissimè demonstratum illum vulgarem & sacrarum literarum fundamentis nequaquam destitui, & officio verorum Christianorum, à quicunq nec ipsi gentiles naturæ ductum secuti alieni fuerunt, contentaneum esse. Ex qvo tanquam novo specimine enitefecit, noticias istas morum Ecclesiæ nostræ correctiones, ut plerasque cæteras, jejunis inniti consiliis & inanum esse blandimenta votorum. Id eo fecisti ingenio judicioqve, quod industriam Tuam in vario sacrorum studiorum genere Promotoribus Tuis amplissimè demonstrat, fructumqve olim Ecclesiæ nequaquam vulgarem promittat. Qvæ in Te à Deo collata dona, ut posthac quoque salutaribus incrementis usq& usq adaugeantur, à Deo, boni omnis auctore ex toto pectore precor. Scr, Rostochii, die XIV. Sept. MDCCIX.

JO. FECHT. D.

Clarissimo Domino GERBERO,

Gedanensi,

SS. Theologiae Cultori indefesso

S. P. P.

IEstis esse propitia veritate possum, Optime Gerbere,
qvod studiis optimis in hac Academia ea industria,
contentione & pertinacia incubueris, qvæ non
possit non singulariter laudari. Testis & est ele-
gantissima tua hodierna disputatio, qva rationem reddis opti-
mis Patronis protectuum tuorum, judicium q̄ tuum limatum
orbi literario ostendis. Planè me ea tenet spes, ut aliquan-
do Ecclesiæ & Patriæ illustri ornamento non vulgari esse
queas. Qvod ut faciat is, qui animum studiaque tua mo-
deratur, Ter Optimus terque Maximus Deus, ob Ecclesiæ suæ
salutem precari nunquam desistam. Vale & pleno ad virtu-
tem gradu in Deo porrò contendere.

Dabam Rostochii
Volante Calamo
XIV. Sept. d.
Anno 1708.

JOH. NICOL. QVISTORPIUS, D.

Col. Diss. A. 1708, misc 25